

POLSKA: WOLNE SĄDY, WOLNI LUDZIE

SĘDZIOWIE BRONIĄ SWOJEJ NIEZAWISŁOŚCI

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Amnesty International to globalny ruch zrzeszający ponad 7 milionów osób działających na rzecz świata, w którym wszyscy mogą korzystać z praw człowieka.

Chcemy zapewnić każdej osobie możliwość realizacji praw zapisanych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz innych dokumentach międzynarodowych poświęconych prawom człowieka.

Jesteśmy niezależni od władz państwowych, ideologii politycznych, interesów gospodarczych lub religii, a fundusze na działalność pozyskujemy w większości ze składek członkowskich i dotacji osób indywidualnych.

© Amnesty International 2019
O ile nie wskazano inaczej, zawartość niniejszego dokumentu objęta jest licencją Creative Commons (uznanie autorstwa, użytek niekomercyjny, bez utworów zależnych, międzynarodowe 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>
Więcej informacji o zgodzie na wykorzystanie materiałów dostępne na stronie: www.amnesty.org
Materiały, których prawa autorskie przypisane są stronom innym niż Amnesty International, nie są objęte licencją Creative Commons.
Wydanie pierwsze w 2019 r.
Amnesty International Ltd
Peter Benenson House, 1 Easton Street
Londyn WC1X 0DW, W.B.

Index: EUR 37/0418/2019
Język oryginału: Angielski

amnesty.org

Zdjęcie na okładce: WARSZAWA, POLSKA - 22 lipca 2017: Protestujący gromadzą się przed siedzibą Sądu Najwyższego aby wezwać Prezydenta do zawetowania ustaw ograniczających niezależność sądownictwa. (c) Madeleine Lenz/Pacific Press/LightRocket via Getty Images

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	5
2. METODOLOGIA	8
3. WPŁYW NA SĘDZIÓW	11
3.1 DZIAŁANIA PRZECIW SĘDZIOM, KTÓRZY SKIEROWALI ZAPYTANIA DO TSUE	12
3.2 POSTĘPOWANIA ZA KORZYSTANIE Z PRAWA DO WOLNOŚCI WYRAŻANIA OPINII	13
3.3 POSTĘPOWANIE ZA WYDANE ORZECZENIE	15
3.4 KAMPANIA MEDIALNA PRZECIWKO SĘDZIOM	19
3.5 Z SALI ROZPRAW NA ULICE	19
4. UPOLITYCZNIENIE SĄDOWNICTWA	23
4.1 NOWE POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNE	24
4.2 POZBAWIENIE KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA NIEZALEŻNOŚCI	27
4.3 SĄD NAJWYŻSZY	28
4.4 STANDARDY MIĘDZYNARODOWE I PRAWO UE	30
5. SYTUACJA PROKURATORÓW	32
6. WPŁYW NA SPOŁECZEŃSTWO	35
6.1 SPRAWA SĘDZIEGO DOMINIKA CZESZKIEWICZA	36
6.2 SPRAWY UCZESTNIKÓW PROTESTÓW	37
7. REAKCJA UE	41
7.1 MECHANIZM KONTROLI PRAWORZĄDNOŚCI I ARTYKUŁ 7 TUE	41
7.2 POSTĘPOWANIA PRZECIWKO POLSCE	42
8. REKOMENDACJE	44

WYKAZ SKRÓTÓW

CBA	CENTRALNE BIURO ANTYKORUPCYJNE
TSUE	TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
KE	KOMISJA EUROPEJSKA
ESRS	EUROPEJSKA SIEĆ RAD SĄDOWNICTWA (ENCJ)
KRS	KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA
TUE	TRAKTAT O UNII EUROPEJSKIEJ

1. WPROWADZENIE

**„Kiedy wydałem wyrok, wszyscy ostrzegali mnie żeby
uważał. [Potem] ruszyło postępowanie dyscyplinarne
przeciwko mnie.
Teraz wiem, że po prostu czekali aż zrobię jakiś błąd”.**

Sędzia Dominik Czeszkiewicz, sędzia Sądu Rejonowego w Suwałkach

Od końca 2015 roku rząd Polski przyjął i wdrożył szereg regulacji, które łączył wyraźny cel: ograniczenie niezależności sądownictwa. Został on osiągnięty poprzez upolitycznienie powoływania sędziów, wyposażenie Ministra Sprawiedliwości w wyłączne uprawnienie do powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów, wymuszone odejścia na emeryturę sędziów Sądu Najwyższego, oraz przez wykorzystanie w walce politycznej postępowań dyscyplinarnych. Obecnie w Polsce rząd nagradza, dyscyplinuje, karze i ucisza sędziów i prokuratorów tak jak chce.

Raport oparty jest na badaniach prowadzonych pomiędzy marcem 2017 a majem 2019 roku. Zawiera szczegółowe opisy i analizy 10 przypadków postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom i prokuratorom. Badania opierają się na wywiadach z sędziami, prokuratorami i aktywistami; wywiadach z ich prawnikami; wywiadach z Rzecznikami Dyscyplinarnymi Sądów Powszechnych; korespondencji z Rzecznikiem Dyscyplinarnym; analizie dokumentacji postępowań uzyskanej przez Amnesty International oraz innych źródłach.

Łącznym efektem przeprowadzonych „reform” jest całkowite przejęcie sądownictwa na wielu poziomach jego struktury oraz znaczące ograniczenie trójpodziału władzy w Polsce. W miarę jak rząd koncentruje coraz więcej władzy w rękach egzekutywy, sędziowie i prokuratorzy podejmują działania w celu powstrzymania upolitycznienia sądownictwa.

„Nigdy wcześniej nie zabieraliśmy głosu. Teraz mówimy głośno... Tak, czujemy naciski, ale nie sądzę żebyśmy mieli zamilknąć” - komentuje sędzia Dorota Zabłudowska z Sądu Okręgowego w Gdańsku.

Na nieistniejącą wcześniej obecność sędziów i prokuratorów w przestrzeni publicznej rząd zareagował kampanią oszczerstw i gróźb oraz serią postępowań dyscyplinarnych wymierzonych w wybrane osoby w celu ich uciszenia i pozbawienia autonomii. Obecnie w Polsce niektórzy sędziowie i prokuratorzy znaleźli się w sytuacji, gdy łamane są ich własne prawa człowieka - w tym w szczególności prawo do wolności wypowiedzi, wolności przekonań i pokojowych zgromadzeń. Co więcej, za sprawą nowego systemu postępowań dyscyplinarnych niektórzy sędziowie stali się celem szykan w odwecie za podejmowane decyzje, a innym grozi ryzyko podobnych postępowań. Tego rodzaju działania powodują realne zagrożenie naciskami i wpływem na sądownictwo, sprzecznym ze zobowiązaniami Polski na mocy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz prawa unijnego.

Sędziowie i prokuratorzy znani z obrony praw człowieka narażają się na rosnące ryzyko szykan i zastraszania. Raport opisuje szczegółowo w jaki sposób rząd uderza w sędziów, poddając ich postępowaniom dyscyplinarnym za wyroki, w których bronili praw osób wyrażających sprzeciw wobec działań rządzących. Tego rodzaju ataki są źródłem poważnych obaw, zwłaszcza w sytuacji, gdy kontrola nad postępowaniami dyscyplinarnymi została skoncentrowana w rękach Ministra Sprawiedliwości.

Raport dokumentuje również wspólną odpowiedź organizacji sędziowskich oraz poszczególnych sędziów na opisane formy nacisku, wyrażoną poprzez wzajemne wsparcie, akcje solidarnościowe oraz działania prawne.

Sytuacja polskiego sądownictwa zaniepokoiła również Komisję Europejską (KE). W styczniu 2016 w ramach Mechanizmu Kontroli Praworządności Komisja podjęła dialog z polskim rządem. Był to pierwszy w historii przypadek użycia Mechanizmu od jego stworzenia w 2014 roku. W latach 2018 i 2019 KE zainicjowała również trzy inne postępowania przeciwko Polsce za przyjęcie regulacji naruszających prawo UE, w tym dotyczących nowych postępowań dyscyplinarnych przyznających nadmierne uprawnienia Ministrowi Sprawiedliwości oraz szczególnej pozycji Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. W kwietniu 2019 roku Komisja Europejska ostatecznie stwierdziła, że nowy system postępowań dyscyplinarnych nie jest zgodny z prawem UE. Komisja stwierdziła również, że Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego nie jest organem niezależnym.

W grudniu 2017 roku, po przeprowadzeniu trzech rund negocjacji z Polską w ramach Mechanizmu Kontroli Praworządności KE „uruchomiła” również Artykuł 7(1) Traktatu o Unii Europejskiej. Stało się to w następstwie przyjęcia nowych ustaw o Sądzie Najwyższym i Krajowej Radzie Sądownictwa. KE doszła do wniosku, że sytuacja w Polsce stanowi „wrażne ryzyko poważnego naruszenia zasady praworządności”. Sprawa „praworządności w Polsce” pozostaje od tego czasu przedmiotem prac Rady UE. W czasie przygotowywania niniejszego raportu wymienione postępowania są nadal w toku.

W kontekście trwającej w mediach negatywnej kampanii przeciw sędziom oraz kampanii prowadzonych przez grupy prorządowe nie dziwią doniesienia o groźbach wobec znanych przedstawicieli polskiego sądownictwa, a w konsekwencji ich obawy o własne bezpieczeństwo. Tego rodzaju ataki tworzą i podtrzymują atmosferę otwartej wrogości wobec władzy sądowniczej odpowiedzialnej za stanie na straży praworządności.

Obrona niezależności sądownictwa oraz praw osób zatrudnionych w sądownictwie nie są celem samym w sobie. Niezależne sądy stanowią gwarancję skutecznej ochrony praw obywateli, w tym np. poprzez zapewnienie bezstronności procesów osób podejrzanych oraz skutecznych narzędzi ochrony przed naruszeniami praw człowieka. W sytuacji gdy sędziowie i prokuratorzy nie mogą działać niezależnie, zagrożone jest prawo do uczciwego procesu. Innymi słowy polityczna kontrola nad sądownictwem i prokuraturą oznacza, że niesprawiedliwość grozi każdemu.

ZDISCYPLINOWAĆ I UCISZYĆ

W reakcji na bezprecedensową mobilizację sędziów i prokuratorów przeciw zmianom w sądownictwie rząd podjął atak na najgłośniejszych krytyków zmian, korzystając z uprawnień, które przyznał sobie w drodze wspomnianych „reform”. We wrześniu 2017 roku Polska Fundacja Narodowa, której zadaniem jest promocja Polski, rozpoczęła finansowaną ze środków publicznych kampanię o nazwie „Sprawiedliwe Sądy”. Celem kampanii była promocja rządowej „reformy sądownictwa”. Użyte bilbordy tworzyły wyraźny negatywny obraz sędziów nazywanych „specjalną kastą”, posługując się przy tym cytacjami z „niesprawiedliwych” wyroków oraz przedstawiając sędziów jako cieszących się bezkarnością złoczyńców.

Jednocześnie szereg anonimowych kont na Tweeterze zintensyfikowało ataki internetowe przeciw konkretnym sędziom. Konto o nazwie KastaWatch regularnie publikowało tweety będące jednoznaczными przykładami nękania i zastraszania sędziów znanych z krytyki „reformy” sądownictwa. Konto to szczególnie często publikowało ataki skierowane przeciwko kobietom sędziom, znanym z krytyki rządowej ingerencji w niezależność sądownictwa. Znalazły się wśród nich Monika Frąckowiak i Dorota Zabłudowska, których przypadki są szczegółowo opisane w dalszej części raportu.

Wiele wskazuje również na to, że konto KastaWatch korzystało z dostępu do poufnych lub pół-poufnych materiałów rządowych. Na przykład 3 kwietnia 2019, w dniu kiedy Komisja Europejska ogłosiła uruchomienie przeciwko Polsce trzeciego postępowania dotyczącego postępowań dyscyplinarnych, na koncie KastaWatch opublikowana została fotografia poufnego pisma przesłanego stronie polskiej przez Komisję Europejską.

Podczas swojego wystąpienia na Uniwersytecie Nowojorskim w kwietniu 2019 r. Premier Polski Mateusz Morawiecki porównał sytuację w polskim sądownictwie do sytuacji Francji po upadku rządu Vichy (po II WŚ),

sugerując w ten sposób brak moralnej prawości. Premier stwierdził również, że nawet 85% społeczeństwa popiera zmiany w systemie sądownictwa. Według wyników badania zleconego w lutym 2019 roku przez Stowarzyszenie Iustitia, będące największym stowarzyszeniem sędziów w Polsce, 57% respondentów obawiało się, że w wyniku „reformy” sądownictwa niezależność sądów będzie zagrożona. Jedynie 23% uważało, że niezależność sądownictwa w Polsce zdecydowanie nie jest lub raczej nie jest zagrożona.

Większość sędziów, których wypowiedzi posłużyły do sporządzenia niniejszego raportu, uważała wypowiedzi i komentarze polityków na temat swój i swojej pracy za formy nacisku, część widziała w nich jednak wyraz opinii i dopuszczalną krytykę.

SĄDY I PRAWA CZŁOWIEKA

Niezależność sądownictwa jest kluczowym elementem prawa do sprawiedliwego procesu. Na mocy przyjętych zobowiązań międzynarodowych Polska powinna zagwarantować sprawiedliwy przebieg procesów sądowych w sposób zapewniający poszanowanie praw stron. Na państwach spoczywa obowiązek podjęcia konkretnych kroków w celu zagwarantowania niezależności sądownictwa i ochrony sędziów przed wszelkimi formami politycznego nacisku. Zgodnie z międzynarodowym prawem praw człowieka sędziowie wyrokują o przedstawionych im sprawach w sposób nie tylko bezstronny i zgodny z obowiązującym prawem, ale również wolny od wszelkich gróźb i ingerencji. Ostatnia „reforma” sądownictwa złamała w Polsce tę zasadę.

Niezależność sądownictwa ma fundamentalne znaczenie dla ochrony praw człowieka w Polsce.

Elżbieta Podleśna należy do grupy 14 kobiet, które podczas Marszu Niepodległości w 2017 roku zorganizowały symboliczny protest, rozwijając baner z napisem „Faszyzm Stop”. Zarówno ona, jak i pozostałe kobiety były atakowane słownie i fizycznie, a sama Elżbieta Podleśna doznała urazu szyi. Gdy we wrześniu 2018 roku prokuratura umorzyła skargę 14 kobiet, powołując się na brak interesu publicznego w ściganiu sprawców, kobiety złożyły zażalenie do sądu. Po rozprawie w lutym 2019 roku Elżbieta Podleśna mówiła: „Kiedy szliśmy na rozprawę, bałam się, nie wiedziałam co powie sędzia... Dlatego tak ważne dla mnie jest międzynarodowe zainteresowanie tą sprawą... Jako obywatelka tego kraju wcale nie czuję się chroniona... A to samo może teraz spotkać każdego kto mieszka w Polsce... Nie wierzę w polską praworządność”.

GŁÓWNE REKOMENDACJE

Amnesty International wzywa polskie władze do:

- niezwłocznego zaprzestania postępowań dyscyplinarnych podejmowanych przeciw sędziom i prokuratorom wyłącznie z powodu korzystania przez nich z prawa do wolności wypowiedzi, z powodu wydawanych wyroków oraz innych zgodnych z prawem czynności bezpośrednio związanych z pełnionymi funkcjami.
- dokonania rewizji nowego systemu postępowań dyscyplinarnych w celu zapewnienia ich niezależności od rządu, w tym w szczególności od Ministra Sprawiedliwości, oraz do zaniechania używania ich jako środków odwetu lub innych form nacisku i nękania sędziów.
- zmiany ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, tak aby wybór członków - sędziów dokonywany był przez innych przedstawicieli władzy sądowniczej, nie władzy wykonawczej oraz/lub ustawodawczej.
- podjęcia niezwłocznie konkretnych działań przywracających i gwarantujących niezależność Sądu Najwyższego.

2. METODOLOGIA

Raport oparty jest na badaniach prowadzonych między marcem 2017 a majem 2019 r. Obejmowały one siedem wizyt badawczych w Polsce¹; analizę przepisów prawa krajowego i międzynarodowego, prawa UE, raportów niezależnych ekspertów, organizacji pozarządowych i krajowych organizacji zawodowych - w tym raportów Komisji Weneckiej Rady Europy oraz opinii wydanych przez polskie stowarzyszenia sędziowskie Iustitia oraz Themis.

Poszczególne przypadki opisane w raporcie opierają się na wywiadach z sędziami, prokuratorami i aktywistami; wywiadach z ich prawnikami, wywiadach z Rzecznikiem Dyscyplinarnym Sądów Powszechnych, korespondencji pomiędzy Amnesty International a Rzecznikiem Dyscyplinarnym², analizie dokumentacji postępowań uzyskanej przez Amnesty International, ocenach okresowych sędziów, w tym danych o liczbie spraw i wyroków wydawanych przez poszczególnych sędziów, oraz monitoringu mediów, w tym mediów społecznościowych

W ramach badania przeprowadzonych zostało łącznie 14 wywiadów z sędziami oraz 4 wywiady z prokuratorami poddawanymi postępowaniom dyscyplinarnym.

Badacze Amnesty International przeanalizowali poszczególne zmiany ustawy o Sądzie Najwyższym³; ustawy o ustroju sądów powszechnych⁴ oraz ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa⁵.

W odniesieniu do reakcji UE na zmiany w polskim sądownictwie, raport opiera się na analizie pisemnych oświadczeń Komisji Europejskiej dotyczących obaw o praworządność w Polsce poczynając od roku 2016, wywiadów z urzędnikami Komisji Europejskiej oraz innymi ekspertami z zakresu prawa i praktyki UE oraz odpowiedziach rządu polskiego na poszczególne postępowania o naruszenia będące nadal w toku w chwili zamykania niniejszego raportu. Uwzględniono również treść powszechnie dostępnych dokumentów związanych z postępowaniami przeciwko Polsce przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Swoje obawy dotyczące nowego systemu postępowań dyscyplinarnych Amnesty International przekazała Rzecznikowi Dyscyplinarnemu Sądów Powszechnych zarówno na piśmie⁶, jak i podczas spotkań⁷.

W raporcie przedstawione zostały również poglądy i stanowisko Rzecznika oraz jego zastępców.

Przedstawione w raporcie podstawowe ustalenia i rekomendacje zostały przekazane polskim władzom.

Sędziowie, prokuratorzy i aktywiści wymienieni są w raporcie z imienia i nazwiska za ich świadomą zgodą. Amnesty International pragnie przekazać podziękowania wszystkim osobom w Polsce i innych krajach, które współpracowały z organizacją przy opracowaniu niniejszego raportu.

¹ marzec-kwiecień 2017 r., lipiec 2017 r., styczeń 2018 r., luty 2018 r., kwiecień 2018 r., październik 2018 r., marzec 2019 r.

² <http://rzecznik.gov.pl/?s=amnesty>

³ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000005/U/D20180005Lj.pdf>

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001045/O/D20181045.pdf>

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002507/O/D20182507.pdf>

⁴ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010981070/U/D20011070Lj.pdf>

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001443/O/D20181443.pdf>

⁵ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000003/O/D20180003.pdf>

⁶ 20 grudnia 2018 r.

⁷ 25 października 2018 r. i 7 marca 2019 r., Warszawa.

Listopad 2015 - sierpień 2016

W listopadzie 2015 r. nowo wybrany polski parlament zmienił ustawę o Trybunale Konstytucyjnym. W grudniu parlament przyjął kolejne zmiany w procedurach Trybunału - w tym np. wprowadzając wymóg rozpatrywania większości spraw w pełnym składzie i podejmowania decyzji większością dwóch trzecich głosów, w miejsce zwykłej większości. Zmiana ustawy nadała również Prezydentowi RP i Ministrowi Sprawiedliwości prawo inicjowania postępowań dyscyplinarnych przeciw sędziom Trybunału. W grudniu 2016 r. parlament przyjął szereg nowych regulacji dotyczących Trybunału Konstytucyjnego, w tym nową procedurę wyboru Prezesa Trybunału nadającą Prezydentowi prawo mianowania „p.o. prezesa”, funkcji której nie przewiduje Konstytucja RP. 20 grudnia 2016 r. Prezydent mianował Julię Przyłębską na stanowisko „pełniącej obowiązki prezesa”. Julia Przyłębska zwołała następnie Walne Zgromadzenie Sędziów, które wybrało ją na jedną z dwóch kandydatur na Prezesa Trybunału Konstytucyjnego. 21 grudnia 2016 r. Prezydent mianował Julię Przyłębską Prezesem Trybunału Konstytucyjnego.

Marzec 2016

Wprowadzono zmiany do ustawy Prawo o Prokuraturze zwiększające kompetencje Ministra Sprawiedliwości. Na mocy zmienionej ustawy urząd Prokuratora Generalnego został połączony z funkcją Ministra Sprawiedliwości. Minister otrzymał prawo wydawania pisemnych poleceń wszystkim prokuratorom w zakresie każdej prowadzonej przez nich sprawy.

Sierpień 2017

W życie weszła zmiana ustawy o ustroju sądów powszechnych. Ustawa dała Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów, bez konieczności podawania przyczyny (uprawnienie to przysługiwało Ministrowi Sprawiedliwości w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy). Ustawa powołała również nowe stanowisko Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych. Zajmująca to stanowisko osoba wraz z dwoma zastępcami mianowana jest bezpośrednio przez Ministra Sprawiedliwości na czteroletnią kadencję. Rzecznik Dyscyplinarny wyznacza również rzeczników dyscyplinarnych sądów rejonowych i apelacyjnych. Na wniosek Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego lub prezesa sądu okręgowego, kolegium sądu apelacyjnego lub kolegium sądu okręgowego, Krajowej Rady Sądownictwa, a także z własnej inicjatywy Rzecznik Dyscyplinarny podejmuje czynności wyjaśniające dotyczące ewentualnych przewinień dyscyplinarnych popełnionych przez sędziów. Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych został mianowany przez Ministra Sprawiedliwości w lipcu 2018 r.

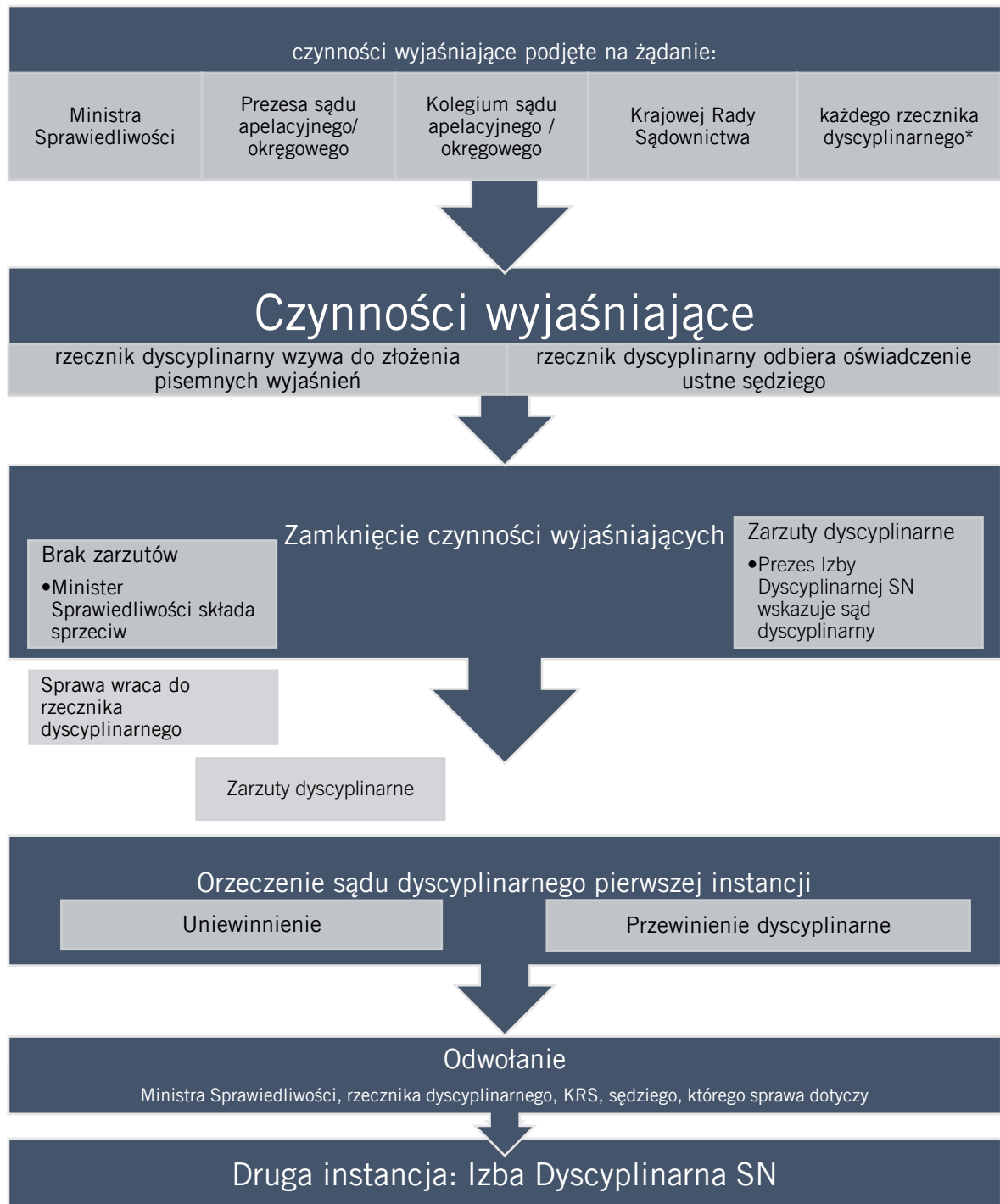
Styczeń 2018

W życie weszła zmiana ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa. Ustawa nadała parlamentowi prawo powołania wszystkich 15 sędziów zasiadających w KRS. Konstytucja RP wyraźnie ogranicza jednak liczbę członków KRS mianowanych przez parlament do sześciu. 5 marca 2018 r. parlament mianował nowych członków KRS, z czego ośmiu jest nowo powołanymi (w okresie od sierpnia 2017 r.) przez Ministra Sprawiedliwości prezesami lub wiceprezesami sądów. Zmiana ustawy o KRS przedwcześnie zakończyła kadencję dotychczasowych członków KRS.

Grudzień 2017

W kwietniu i lipcu 2018 r. weszła w życie zmiana ustawy o Sądzie Najwyższym, zmieniająca wiek przejścia na emeryturę sędziów Sądu Najwyższego. Obniżenie wieku emerytalnego sędziów Sądu Najwyższego z 70 do 65 lat spowodowało między innymi wymuszone odejście na emeryturę 27 sędziów Sądu Najwyższego. Ustawa utworzyła również dwie nowe izby: Dyscyplinarną i Nadzwyczajną. Członkowie Izby Dyscyplinarnej zostali wybrani przez Krajową Radę Sądownictwa, a jej ławnicy przez Senat. We wrześniu 2018 r. Prezydent RP mianował 10 nowych sędziów Izby Dyscyplinarnej a w lutym 2019 r. prezesów obu nowych izb.

POLSKA: NOWY SYSTEM POSTĘPOWAŃ DYSCYPLINARNYCH KROK PO KROKU⁸

* Schemat dotyczy zarówno rzeczników dyscyplinarnych przy sądach apelacyjnych, jak i Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych i jego zastępców.

⁸ Szczegółowy opis postępowań dyscyplinarnych: rozdział 4.1 *Nowe postępowania dyscyplinarne*.

3. WPŁYW NA SĘDZIÓW

„Jeśli sądownictwo utraci niezależność, szkody z tego wynikłe będą trwały przez pokolenia”.

Alina Czubieniak, sędzia Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim

We wczesnym okresie „reformy” sądownictwa władze i prorządowe media wzięły na cel niewielką liczbę sędziów, którzy publicznie opowiadali się przeciwko reformie. Waldemar Żurek, sędzia Sądu Okręgowego w Krakowie oraz do marca 2018 r. rzecznik KRS, od kilku lat poddawany jest szykanom i zastraszaniu.

Sprawując funkcję rzecznika KRS sędzia Żurek wypowiadał się krytycznie w mediach już od 2016 r., gdy rząd podjął pierwsze próby ograniczania niezależności sądów atakując Trybunał Konstytucyjny. W rezultacie sędzia Żurek oraz jego rodzina stali się przedmiotem wielu postępowań, a wobec niego uruchomiono dodatkowo procedury dyscyplinarne. Sędzia Żurek stał się również celem negatywnej kampanii mediów prorządowych, w tym telewizji publicznej⁹, w czasie której otrzymywał nienawistne wiadomości, groźby i obelgi za pośrednictwem poczty elektronicznej i wiadomości tekstowych¹⁰. Przez kilka miesięcy w latach 2016 i 2017 Centralne Biuro Antykorupcyjne prowadziło dochodzenie na temat finansów sędziego Żurka. Zgromadzenie Sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie wyraziło zastrzeżenia co do kwestii proceduralnych tego postępowania, które „przez 6 miesięcy toczyło się bez formalnego wszczęcia i poinformowania sędziego o tym fakcie”¹¹. Sędzia Żurek informował, że agenci CBA wtargnęli zarówno do jego gabinetu jak i do domu¹². W styczniu 2018 roku dochodzenie CBA wykazało, że sędzia Żurek nie był zaangażowany w żadne poważne naruszenia; stwierdzono jedynie niezgodności w sposobie dokumentowania diet.

Sędzia Żurek został również objęty kilkoma postępowaniami dyscyplinarnymi, w tym dochodzeniem w związku z jego udziałem w protestach w obronie niezależności sądownictwa w lipcu 2017 r. W 2017 roku prorządowa *Gazeta Polska* wezwała do wszczęcia postępowania, gdy sędzia Żurek wygłosił wystąpienie na proteście w Warszawie, 16 lipca 2017 r. Zastępca rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Krakowie stwierdził jednak, że brak jest przesłanek do przyjęcia, by sędzia Żurek popełnił przewinienie służbowe¹³.

Liczba sędziów objętych postępowaniami dyscyplinarnymi wzrosła gdy, pod koniec roku 2018, władze przystąpiły do wdrożenia ustawy o Sądzie Najwyższym oraz o Krajowej Radzie Sądownictwa, a także w obliczu narastającej krytyki reformy sądownictwa.

Amnesty International przeanalizowała sprawy ośmiorga sędziów, wobec których urząd Rzecznika Dyscyplinarnego podjął postępowania dyscyplinarne albo w ramach postępowania wyjaśniającego,

⁹ Przykładowo: <https://wiadomosci.tvp.pl/29588249/standardy-sedziego-zurka>

¹⁰ Rezolucja Zgromadzenia Sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie: <https://www.iustitia.pl/uchwaly/2124-stanowisko-sedziow-czlonkow-zgromadzenia-przedstawicieli-sedziow-okregu-krakowskiego-z-26-lutego-2018r>

Wywiad dla Amnesty International z dnia 8 czerwca 2017 i 29 stycznia 2018 r.

¹¹ Rezolucja Zgromadzenia Sędziów Sądu Okręgowego w Krakowie, str. 1-2.

¹² Rozmowa z Amnesty International, 29 stycznia 2018 r., Warszawa.

¹³ <https://www.tvp.info/33809312/nie-bedzie-postepowania-dyscyplinarnego-wobec-rzecznika-krs-waldemara-zurka>

albo prowadzonego już przeciwko konkretnym sędziom¹⁴. Opisane przypadki nie wyczerpują listy toczących się postępowań dyscyplinarnych przeciw sędziom, pozwalają jednak zaprezentować schemat działania Rzecznika Dyscyplinarnego wobec sędziów, którzy:

- skierowali do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalne;
- wypowiadali się publicznie przeciw reformie sądownictwa;
- wydawali orzeczenia broniące praw człowieka¹⁵.

3.1 DZIAŁANIA PRZECIW SĘDZIOM, KTÓRZY SKIEROWALI ZAPYTANIA DO TSUE

20 września 2018 r. zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych przesłuchiwał Ewę Maciejewską, sędzię Sądu Okręgowego w Łodzi przez ponad dwie godziny¹⁶. Była ona pierwszą sędzią, która skierowała do TSUE zapytanie dotyczące zgodności nowego postępowania dyscyplinarnego z prawem UE¹⁷. Sędzia Maciejewska poprosiła w szczególności o opinię dotyczącą tego czy przepisy znoszące gwarancje niezależności postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów pozostają w zgodzie z Art. 19 Traktatu o Unii Europejskiej.

Ewa Maciejewska stwierdziła, że przebieg przesłuchania potwierdził jej obawy o naciski polityczne na sędziów. Stwierdziła, że przesłuchanie przebiegało na granicy złamania tajemnicy sędziowskiej - tzn. obowiązku zachowania przez sędziego w tajemnicy informacji związanej z poszczególnymi sprawami¹⁸ - a ona sama utwierdziła się w słuszności swojej decyzji o skierowaniu zapytania do TSUE¹⁹.

Sędzia Tuleya przemawia do protestujących pod Sądem Najwyższym w Warszawie, 4 lipca 2018 r. ©Grzegorz Żukowski/Amnesty International

W okresie od sierpnia do września 2018 r. zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego dwukrotnie wzywał sędziego Igora Tuleyę, sędziego Sądu Okręgowego w Warszawie, żądając pisemnego wyjaśnienia w sprawie publicznych wystąpień sędziego dotyczących sytuacji w sądownictwie. W osobnym wezwaniu z 14 sierpnia 2018 r. zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego zażądał od sędziego Tuleyi przedstawienia na piśmie wyjaśnień co do zarzutu jakoby ujawnił tajemnicę postępowania przygotowawczego w sprawie posłów opozycji, którzy złożyli zażalenie przeciw ich de facto wykluczeniu z posiedzenia Sejmu w grudniu 2016 roku²⁰.

4 września 2018 r. sędzia Tuleya zwrócił się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym w związku ze sprawą karną, w której orzekał.

Wystąpił do najwyższego sądu UE o interpretację artykułu 19 Traktatu o Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii ewentualnej „likwidacji gwarancji niezależnego postępowania dyscyplinarnego wobec sędziów w Polsce poprzez wpływ polityczny na prowadzenie postępowań dyscyplinarnych i powstanie

¹⁴ Ewa Maciejewska, Igor Tuleya, Dorota Zabłudowska, Barańska-Matuszek, Sławomir Jęksa, Alina Czubeniak, Monika Frąckowiak oraz Dominik Czeszkiewicz.

¹⁵ Patrz 3.1. *Zdyscyplinować i uciszyć* poniżej.

¹⁶ Zgodnie z art. 114.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych rzecznik dyscyplinarny prowadzi część przygotowawczą postępowania dyscyplinarnego. Działa wtedy *ex officio* lub na podstawie wniosku Ministra Sprawiedliwości; prezesa sądu odwoławczego lub sądu okręgowego; albo izby sądu odwoławczego lub sądu okręgowego.

¹⁷ <http://www.lodz.so.gov.pl/index.php?p=new&id=858&idg=mg.121&kwod=pytanie%20prejudycjalne%20do%20tsue>

¹⁸ Art. 85.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹⁹ <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1267433.sedzia-maciejewska-u-rzecznika-dyscyplinarnego.html>

²⁰ W grudniu 2017 r. sędzia Tuleya przychylił się do zażalenia czterech posłów opozycji na postanowienie Prokuratury Rejonowej w Warszawie umarzające postępowanie w sprawie posiedzenia Sejmu z grudnia 2016 r. W styczniu 2018 roku wiceprezes Sądu Okręgowego w Warszawie zarzucił sędziemu Tuleyi, że w uzasadnieniu orzeczenia w sprawie zażalenia złożonego przez posłów opozycji ujawnił tajemnicę postępowania przygotowawczego. Sprawa sędziego Tuleyi wzbudziła zainteresowanie mediów, zwłaszcza po tym, jak część polityków obozu rządowego pozwoliła sobie na komentarz, że w związku z wydanym orzeczeniem nie nadaje się on do pełnienia funkcji sędziego. Patrz również: *Amnesty International, Moc ulicy. W obronie wolności pokojowych zgromadzeń w Polsce*, 2018 r.

ryzyka wykorzystywania systemu środków dyscyplinarnych do politycznej kontroli treści orzeczeń sądowych” oraz czy powyższe nie stoi w sprzeczności z obowiązkiem zapewnienia przez państwa członkowskie skutecznej ochrony prawnej²¹. W korespondencji z Amnesty International, Rzecznik Dyscyplinarny Piotr Schab stwierdził, że jego urząd bada „czy pytanie prejudycjalne, które [w przypadku sędziego Tuley] nie spełnia kryteriów określonych w Artykule 267 TUE..., stanowi utrudnianie postępowania [karnego]”²².

Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Przemysław Radzik przekazał Amnesty International, że treść pytań prejudycjalnych złożonych przez sędziów Maciejewską i Tuleyę była identyczna, co „rodziło podejrzenie”, że „ktoś wywarł na nich wpływ... ponieważ mieszkają w miastach oddzielonych o 150 km... Było oczywiste, że konsultowali się w tej sprawie”²³. Oboje sędziów zaprzeczyło udziałowi stron trzecich w ich decyzji o skierowaniu pytania prejudycjalnego. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego uznał, że jest to nieprawdopodobne: „Jaki to Duch Święty stoi za dwoma identycznymi uzasadnieniami [pytań prejudycjalnych]...? Rodzi to obawę, że jeden z sędziów złożył fałszywe zeznania”²⁴.

W okresie, w którym zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego spotkał się z Amnesty International, rozważał on skierowanie sprawy sędziów do prokuratury z uwagi na podejrzenie popełnienia przestępstwa w postaci złożenia fałszywych zeznań²⁵. W grudniu 2018 r. postępowanie przygotowawcze zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego zakończyło się jednak konkluzją, że sędziowie nie działali pod wpływem osób trzecich²⁶.

Amnesty International obawia się, że mechanizm postępowań dyscyplinarnych jest uruchamiany wobec sędziów wyłącznie dlatego, że robią to co do nich należy. Powtarzające się postępowania przeciwko wybranym sędziom - nawet jeśli ostatecznie potwierdzą, że sędziowie nie popełnili żadnych przewinień dyscyplinarnych - mogą stanowić formę szykanowania. Sądy krajowe państw członkowskich UE mają na mocy art. 267 Traktatu o Unii Europejskiej prawo kierowania do TSUE pytań dotyczących interpretacji Traktatów²⁷. Uruchamianie postępowania dyscyplinarnego przeciw sędziom wyłącznie z powodu korzystania przez nich z tego prawa budzi poważne obawy o utrudnianie stosowania prawa UE.

3.2 POSTĘPOWANIA ZA KORZYSTANIE Z PRAWA DO WOLNOŚCI WYRAŻANIA OPINII

Wypowiedzi i oświadczenia sędziów również stały się przedmiotem uwagi Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych. W przypadkach udokumentowanych przez Amnesty International, początkowe postępowania wyjaśniające podejmowane w reakcji na publiczną krytykę rządowej reformy przez poszczególnych sędziów ostatecznie przekształcały się w badanie wywiązywania się przez nich z obowiązków służbowych. Tego rodzaju praktyki budzą niepokój o wykorzystywanie przez Rzecznika Dyscyplinarnego rzekomych obaw o profesjonalizm sędziów do szykanowania ich za zgodne z prawem korzystanie z wolności wypowiedzi.

²¹ https://prawo.gazeta.prawna.pl/artykuly/1246810_warszawski-sad-okregowy-wystapil-do-tsue-z-pytaniem-prejudycjalnym.html

²² Pismo z dnia 4 stycznia 2019 r. w posiadaniu Amnesty International.

²³ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

²⁴ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

²⁵ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

²⁶ <http://rzecznik.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/Komunikat-Rzecznika-Dysc-z-1712.pdf>

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12016E267>

„Wiem, że do mojego prezesa [sądu] i szefa mojego wydziału trafił wniosek [Rzecznika Dyscyplinarnego] o sporządzenie pisemnych opinii o jakości mojej pracy, więc mogę sobie wyobrazić, że kolejnym krokiem będzie próba znalezienia jakichś zarzutów dyscyplinarnych przeciwko mnie w miejscu pracy”²⁸.

Sędzia Dorota Zabłudowska

W styczniu 2019 roku sędzia Dorota Zabłudowska otrzymała dwa wezwania od zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Michała Lasoty, zawiadamiające ją o możliwym popełnieniu przez nią przewinienia uchybienia godności sędziego poprzez przyjęcie nagrody od Prezydenta Gdańska, Pawła Adamowicza. Chociaż pismo datowane było na 23 stycznia, sędzia otrzymała je 5 marca. Prezydent Adamowicz został śmiertelnie pchnięty nożem 13 stycznia 2019 r. podczas dorocznego wydarzenia charytatywnego. Był znany z poparcia dla praw osób LGBTI oraz otwartej postawy wobec uchodźców i migrantów.

Podczas spotkania z Amnesty International w marcu 2019 r. Rzecznik Dyscyplinarny stwierdził, że Prezydent Adamowicz uczestniczył w charakterze oskarżonego w trwającym postępowaniu w tym samym sądzie, w którym pracuje sędzia Zabłudowska²⁹. Sędzia Zabłudowska wyjaśniała, że Prezydent nie uczestniczył w wyborze laureatów nagrody, którą otrzymała. Nagrodę przyznała Rada Równego Traktowania, a otrzymaną kwotę sędzia przekazała na rzecz organizacji charytatywnej³⁰.

„Zanim przyjąłem nominację, sprawdziłem warunki przyznawania nagrody, żeby uniknąć tego rodzaju spekulacji o powiązaniach z politykami”, wyjaśnia sędzia Zabłudowska w rozmowie z Amnesty International³¹.

Sędzia Zabłudowska stwierdziła również, że nie zna sprawy dotyczącej Prezydenta Adamowicza, a o toczącym się przeciwko niemu postępowaniu dowiedziała się z mediów. Mimo to Rzecznik Dyscyplinarny uznał, że przyjęcie przez sędzię Zabłudowską nagrody, w tym nagrody pieniężnej o wartości 3300 zł, stanowiło ingerencję w niezależność sędziowską oraz, że jest nie do zaakceptowania by sędzia „przyjmowała pieniądze od oskarżonego”³². W czasie powstawania niniejszego raportu opisane postępowanie było w toku.

30 stycznia 2019 r. Rzecznik Dyscyplinarny zażądał również od sędzi Zabłudowskiej wyjaśnień w związku z jej tweetem po śmierci prezydenta Adamowicza, w którym napisała: „Tak kończy się mowa nienawiści”³³. W czasie powstawania niniejszego raportu postępowanie to było w toku.

SĘDZIA OLIMPIA BARAŃSKA-MAŁUSZEK, SĄD REJONOWY W GORZOWIE WIELKOPOLSKIM

„We wrześniu 2018 r. ... otrzymałam informację, że Rzecznik Dyscyplinarny szuka danych na temat jakości mojej pracy. Szczególnie interesowały go informacje o skargach czy negatywnych opiniach na mój temat... Po kilku miesiącach

²⁸ Korespondencja elektroniczna z Amnesty International, 20 marca 2019 r.

²⁹ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

³⁰ <http://orkiestra-vita-activa.pl/pl/idea/>

³¹ Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 25 marca 2019 r.

³² Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

³³ <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-03-06/sedzia-musi-sie-tlumaczyc-z-przyjecia-nagrody-od-adamowicza-bo-mogla-uchybic-godnosci-urzedu/>

dowiedziałam się [z mediów], że prowadzone jest przeciwko mnie postępowanie dyscyplinarne za „przekroczenie terminów złożenia pisemnych uzasadnień wyroków” w kilku sprawach. Opóźnienia nie przekraczały trzech dni”³⁴.

Sędzia Olimpia Barańska-Matuszek

Sędzia Olimpia Barańska-Matuszek zwróciła na siebie uwagę zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Przemysław Radzika swoim udziałem w festiwalu Pol'and'Rock w sierpniu 2018 r., gdzie zabierała głos mówiąc o wadze niezależności sądownictwa i praw człowieka³⁵. Krótco po zakończeniu festiwalu zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego wystąpił do prezesa Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim o informacje dotyczące jakości pracy sędzi Barańskiej-Matuszek za okres od stycznia 2015 do sierpnia 2018 roku³⁶. W zapytaniu żądano informacji o wszelkich opóźnieniach w wydawaniu orzeczeń. W przypadku dziesięciu spraw sędzia spóźniła się ze złożeniem pisemnych uzasadnień wyroków; w siedmiu z nich opóźnienia wynosiły od jednego do trzech dni. 4 kwietnia 2019 r., zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego uznał, że odpowiedzialność sędzi za opóźnienia jest umniejszona obciążeniem wynikającym z ilości rozpatrywanych spraw, których prowadziła najwięcej w swoim wydziale³⁷.

Jeszcze nim zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego zdecydował o umorzeniu postępowania przeciwko sędzi Barańskiej-Matuszek w rozmowie z Amnesty International sędzia wskazywała, jak trudno jej się pracuje ze względu na obecną atmosferę oraz wyrażała obawy o przyszłość. Nie miała zaufania do nowego systemu postępowania dyscyplinarnych, ponieważ sądem drugiej instancji jest nowo powstała Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego. „Każdy z sędziów Izby Dyscyplinarnej jest powiązany z Ministrem Sprawiedliwości”, podkreśliła³⁸.

3.3 POSTĘPOWANIE ZA WYDANE ORZECZENIE

Jednym z najpoważniejszych obecnie zagrożeń dla prawa do sprawiedliwego procesu w Polsce jest możliwość prowadzenia przeciwko sędziom postępowań dyscyplinarnych w związku z treścią wydanych orzeczeń. Od września 2018 r. Rzecznik Dyscyplinarny Piotr Schab oraz jego dwaj zastępcy rozpoczęli działania przeciwko sędziom, których orzeczenia wydawane na sali sądowej uznali za „polityczne”.

SĘDZIA SŁAWOMIR JĘKSA, SĄD OKRĘGOWY W POZNANIU

„Jeśli zostanę skazany za orzeczenie, żaden sędzia w Polsce nie będzie się już mógł czuć bezpiecznie”.

Sędzia Sławomir Jęksa

„Jestem wk...a sytuacją w moim kraju”, ogłosiła Joanna Jaškowiak, żona prezydenta miasta, zwracając się do tłumu zgromadzonego w Poznaniu w Międzynarodowy Dzień Kobiet w 2017 roku. Mówiła o łamaniu praw kobiet w Polsce: dyskryminacji w miejscu pracy, braku dostępu do środków antykoncepcyjnych, przemocy ze względu na płeć - jak również o bardziej ogólnych obawach o niezależność sądów. „Kobiety nie mogą dłużej milczeć”, podsumowała. „Rewolucja jest kobietą!”³⁹.

³⁴ Rozmowa z Amnesty International, 6 marca 2019 r., Wrocław.

³⁵ <http://gorzow.wyborcza.pl/gorzow/7,36844,23748948,sedziowie-na-pol-and-rock-mamy-nikle-pojecie-o-wartosciach.html>

³⁶ Pismo z dnia 12 września 2018 r. w posiadaniu Amnesty International.

³⁷ Decyzja zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego w posiadaniu Amnesty International.

³⁸ Rozmowa z Amnesty International, 6 marca 2019 r., Wrocław.

³⁹ Nagranie wideo z protestu 8 marca 2017 r.: <https://www.tvn24.pl/poznan,43/joanna-jaskowiak-dostala-wezwanie-na-policje-za-jestem-wk-wiona,802492.html>

Kilka miesięcy później ktoś powiadomił o jej przemówieniu policję i została obwiniona o wykroczenie polegające na użyciu „słów nieprzyzwoitych w miejscu publicznym”⁴⁰. Sąd pierwszej instancji uznał ją winną i ukarał grzywną wysokości 1000 zł, jednak Jaśkowiak odwołała się od wyroku. We wrześniu 2018 r. sędzia Sądu Okręgowego w Poznaniu, Sławomir Jęksa uniewinnił ją.

W opinii sędziego Jęksy, należało uwzględnić, że używając słów potencjalnie uznanych za „wulgarne”, Joanna Jaśkowiak przemawiała podczas demonstracji, gdzie granice wolności słowa są szersze. Uznał również, że jej dobór słownictwa wynikał z obaw o łamanie w Polsce praw człowieka, w tym ograniczenie wolności zgromadzeń oraz ingerencje w wymiar sprawiedliwości. Ostrzegając przed konsekwencjami „wprowadzenia polityki do sądownictwa...” i „ingerencji w jego niezależność”⁴¹. Sędzia Jęksa wyszczególnił sześć punktów (poniżej) ilustrujących naruszenia niezależności sądownictwa przez różne organy władzy, w tym przez Prezydenta RP:

- odmowa publikacji wyroków Trybunału Konstytucyjnego⁴²;
- skorzystanie z prezydenckiego prawa łaski w sprawie, w której toczyło się jeszcze postępowanie sądowe;
- odmowa przez Prezydenta zaprzysiężenia trzech nowych sędziów Trybunału Konstytucyjnego wybranych przez [poprzedni] parlament oraz mianowanie w ich miejsce trzech innych sędziów [bez podstawy prawnej];
- odwołanie członków Krajowej Rady Sądownictwa [poprzez skrócenie ich kadencji] oraz sędziów Sądu Najwyższego [poprzez obniżenie wielku emerytalnego];
- wybór nowej Krajowej Rady Sądownictwa w trybie niekonstytucyjnym [przez parlament w miejsce zgromadzenia sędziów];
- niewykonanie przez rząd decyzji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej będących konsekwencją zadanych przez polskich sędziów pytań prejudycjalnych.

Podczas gdy sąd pierwszej instancji zignorował odniesienia do rzeczywistości, które czyniła w swoim przemówieniu obwiniona, sędzia Jęksa przeanalizował je i uznał, że miała rację wyrażając obawy o stan ochrony praw człowieka w Polsce.

Konsekwencje

Niemal natychmiast po wydaniu wyroku sędzia Jęksa stał się celem ingerencji politycznej, przed którą sam ostrzegał. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych rozpoczął przeciwko niemu postępowanie twierdząc jakoby dopuścił się on „uchylenia godności urzędu sędziego”⁴³.

Zdaniem Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych Piotra Schaba wyrok w sprawie Jaśkowiak był „wyrazem przekonania politycznych”⁴⁴. Nazwał go „manifestem politycznym”, ustanawiającym niebezpieczny „precedens, na podstawie którego sędzia mógłby w przyszłości uniewinnić złodzieja z uwagi na jego ubóstwo wynikające z przyczyn systemowych”⁴⁵.

Jak wyjaśnia sędzia Jęksa, „W chwili gdy wyrok został opublikowany [25 września 2018 r.], moją osobą zainteresował się Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych Przemysław Radzik”. „Najpierw napisał do zastępcy rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu, Marioli Głowackiej”⁴⁶. W piśmie zażądał, by sędzia Mariola Głowacka⁴⁷, podjęła czynności wyjaśniające w sprawie możliwego przewinienia dyscyplinarnego⁴⁸. „3 października 2018 r. [zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego] Radzik polecił mi przedstawić uzasadnienie mojego wyroku”.

W swojej odpowiedzi sędzia Jęksa zaprzeczył zarzutom naruszenia obowiązku zachowania apolityczności, wskazując, że zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego [Radzik] opiera je na doniesieniach medialnych a nie na treści samego orzeczenia: „Samo ustne uzasadnienie wyroku zajęło ponad 30 minut. Wydaje się, że [zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Radzik] rozpoczął postępowanie zanim przeczytał treść wyroku”⁴⁹.

⁴⁰ Z art. 141 Kodeksu wykroczeń <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19710120114>

⁴¹ Orzeczenie IV Ka 818/18 - Sąd Okręgowy w Poznaniu, Wyrok wraz z uzasadnieniem, 24.09.2018 r., rozdział III.

⁴² <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970780483>

⁴³ Art. 107.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

⁴⁴ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

⁴⁵ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

⁴⁶ Rozmowa z Amnesty International, 5 marca 2019 r., Poznań.

⁴⁷ Zgodnie z Art. 112.3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, w przypadku sędziów sądów okręgowych, uprawnionym oskarżycielem jest zastępca rzecznika dyscyplinarnego działający przy sądzie apelacyjnym.

⁴⁸ Pismo z dnia 26 września 2018 r. w posiadaniu Amnesty International.

⁴⁹ Rozmowa z Amnesty International, 5 marca 2019 r., Poznań.

Dodatkowo sędzia zwraca również uwagę, że rzecznik Radzik nie sprecyzował, które elementy wyroku uważa za motywowane politycznie⁵⁰.

W rozmowie z Amnesty International na temat materiału dowodowego dostępnego w chwili rozpoczęcia postępowania, zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego przyznał, że rozpoczął je na podstawie doniesień medialnych⁵¹.

5 listopada 2018 r. zastępca rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu, sędzia Głowacka, odmówiła wszęcia postępowania przeciw sędziemu Jęksie z braku podstaw prawnych⁵². Nie usatysfakcjonowało to Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych, jak również Ministra Sprawiedliwości, który korzystając z uzyskanych uprawnień złożył sprzeciw do decyzji lokalnej rzecznik dyscyplinarny. 7 lutego 2019 r. sędzia Jęksa otrzymał pisemne zawiadomienie o podjęciu przez Rzecznika Dyscyplinarnego dwóch postępowań przeciwko niemu: jednego dotyczącego ustnego uzasadnienia orzeczenia w sprawie *Jaśkowiak*; drugiego dotyczącego pisemnego uzasadnienia orzeczenia w tej samej sprawie. W chwili sporządzania niniejszego raportu sędzia Jęksa oczekuje na termin pierwszej rozprawy w sądzie dyscyplinarnym.

Działając zgodnie z procedurą, sąd apelacyjny do rozpatrzenia sprawy wyznacza Prezes Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. W przypadku sędziego Jęksy wybrał sąd w Katowicach, 300 km od Poznania.

Dnia 16 kwietnia br. Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych rozpoczął również postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędzi Głowackiej w sprawie rzekomych „błędów proceduralnych” popełnionych w związku z zakończeniem postępowania w sprawie sędziego Jęksy.

Sprawa sędziego Jęksy oraz następujący po niej ciąg postępowań dyscyplinarnych ilustrują „karzącą” postawę przyjętą przez władze w odniesieniu do orzeczeń uznawanych za „polityczne”. Choć prawo międzynarodowe przyznaje, że sędziowie „winni ponosić odpowiedzialność za przypadki naruszenia etyki zawodowej”⁵³, to jednocześnie Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. niezależności sędziów i prawników ostrzega, że „niezależne wykonywanie funkcji [wymaga] by byli oni chronieni przed postępowaniami dyscyplinarnymi lub innymi sankcjami związanymi z treścią wydawanych orzeczeń, opiniami, błędami lub krytyką wobec sądu”⁵⁴.

ALINA CZUBIENIAK, SĘDZIA SĄDU OKRĘGOWEGO W GORZOWIE WIELKOPOLSKIM

„Z chwilą gdy sądownictwo utraci swoją niezależność, powstałe szkody pozostaną na pokolenia. Jestem sędzią 1984 roku i doświadczyłam trudnych czasów. Nie sądziłam, że znów mnie to spotka. Prawda jest taka, że obecnie jest nawet gorzej”.

Sędzia Alina Czubienniak

22 marca br. Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego udzieliła upomnienia sędzi Alinie Czubienniak z Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim. Izba uznała ją winną „mylnej interpretacji prawa” gdy w 2016 roku nakazała ponowne zbadanie decyzji o aresztowaniu niepiśmiennego podejrzanego z zaburzeniami psychicznymi, któremu stawiano zarzuty o seksualne wykorzystanie nieletniej.

„Mężczyzna nie potrafił czytać a prokurator przedstawił mu na piśmie, pod nieobecność adwokata, dokument zawierający stawiane mu zarzuty.... Ten człowiek nie miał pojęcia co się dzieje...”, wyjaśnia sędzia Czubienniak⁵⁵.

⁵⁰ Odpowiedź z dnia 19 września 2018 r. w posiadaniu Amnesty International.

⁵¹ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

⁵² Decyzja w posiadaniu Amnesty International.

⁵³ Rekomendacje na temat niezależności sądownictwa w Europie Wschodniej, Kaukazie Południowym i Azji Centralnej, par. 25.

⁵⁴ Raport Specjalnego Sprawozdawcy ds. niezależności sędziów i prawników, Gabrieli Knaut. 2014. A/HRC/26/32, par. 87

⁵⁵ Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 27 marca 2019 r.

W roku 2017, u szczytu rządowej kampanii medialnej oczerniającej sędziów, decyzją sędzi Czubieniak zainteresował się Minister Sprawiedliwości, twierdząc, że uwalniając podejrzanego z aresztu sędzia zagroziła przebiegowi postępowania karnego. Kiedy sąd dyscyplinarny pierwszej instancji uznał za słuszną decyzję sędzi Czubieniak o nakazie ponownego zbadania decyzji o aresztowaniu w obecności adwokata oskarżonego, Minister sięgnął po swe nowe uprawnienia jakie dała mu reforma sądownictwa - i zaskarżył decyzję sądu do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego⁵⁶.

Podczas rozprawy w dniu 22 marca 2019 r. Izba Dyscyplinarna uznała, że sędzia Czubieniak dopuściła się przewinienia dyscyplinarnego w postaci „oczywistego i rażącego błędu procesowego”⁵⁷. Zdaniem Izby Dyscyplinarnej błęd sędzi polegał na przywołaniu art. 439 k.p.k. (uchylenie orzeczenia z uwagi na naruszenie przepisów postępowania) zamiast art. 440 k.p.k. (rażąco niesprawiedliwe orzeczenie)⁵⁸.

Sędzia Czubieniak określiła wyrok i sposób jego ogłoszenia jako „tragifarsę”⁵⁹. Zwróciła również uwagę, że użyte w nim sformułowania były bardzo zbliżone do sformułowań użytych w treści sprzeciwu Ministra Sprawiedliwości od decyzji sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji⁶⁰. W reakcji na jej wypowiedzi do mediów 23 i 24 marca 2019 r., Rzecznik Dyscyplinarny uruchomił przeciwko niej kolejne postępowanie dyscyplinarne o „uchybiecie godności urzędu sędziego”⁶¹.

Sędzia Czubieniak w swojej sprawie widzi ostrzeżenie dla innych - szczególnie młodych - sędziów. „Jak dotąd jestem mile zaskoczona, otrzymuję wiele wsparcia z całego kraju [po wyroku Izby Dyscyplinarnej]”⁶². Sprawa odwoławcza od pierwszej decyzji Izby Dyscyplinarnej, jak również nowe postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędzi Czubieniak w chwili pisania niniejszego raportu są w toku⁶³.

POSTĘPOWANIA PRZECIWKO SĘDZIOM - WNIOSKI

Podczas spotkania z polskimi władzami Amnesty International wyraziła swoje obawy w związku z wykorzystywaniem postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom⁶⁴. Na podstawie udokumentowanych przypadków organizacja uważa, że obecny sposób korzystania z postępowań może wytworzyć atmosferę, w której sędziowie, z obawy przed postępowaniami dyscyplinarnymi, zmuszeni będą opierać swoje wyroki nie na literze prawa a na względach politycznych. Organizacja wyraziła również obawę, że ataki na sędziów w związku z zabieraniem przez nich głosu w debacie publicznej mogą stanowić naruszenie zobowiązań Polski na gruncie międzynarodowego prawa praw człowieka gwarantującego przedstawicielom sądownictwa prawo do wolności słowa, przekonania, zrzeszania się i pokojowych zgromadzeń, z zastrzeżeniem korzystania z tych praw przy zachowaniu godności urzędu oraz chronienia niezależności i bezstronności sądownictwa⁶⁵.

Opisane w raporcie przypadki postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom uruchamiane były w reakcji na działania lub stwierdzenia, które Rzecznik Dyscyplinarny uznał za „polityczne” a przez to uchylające godności urzędu sędziego⁶⁶. Podczas spotkania 7 marca 2019 r. przedstawiciele Amnesty International poprosili o wyjaśnienie, które z działań podjętych przez sędziów miały charakter działalności politycznej. „Czy wyrażanie politycznych poglądów jest działalnością polityczną? Tak. A publiczna negatywna ocena poglądów politycznych? Jest działalnością polityczną”⁶⁷ (szczegóły opisano w sprawie sędziego Jęksy powyżej).

Amnesty International uważa, że wszczynanie postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów wyłącznie z powodu treści ich orzeczeń stanowi naruszenie międzynarodowego prawa praw człowieka. Stanowisko to opiera się na wyjaśnieniu Specjalnego Sprawozdawcy ONZ, który w roku 2014 stwierdził, że sędziowie „nie mogą być poddawani postępowaniom dyscyplinarnym czy innym sankcjom w związku z treścią wydawanych orzeczeń, opiniami, błędami lub krytyką sądu”⁶⁸.

⁵⁶ Art. 121.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

⁵⁷ <http://rzecznik.gov.pl/2019/03/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-piotra-schaba-w-zwiazku-z-doniesieniami-medialnymi-w-sprawie-sedzi-aliny-czubieniak-prowadzacymi-do-dezinformacji-publicznej/>

⁵⁸ Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 27 marca 2019 r. <http://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/8438>

⁵⁹ <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/alina-czubieniak-skazana-przez-izbe-dyscyplinarna-sn-na-kare-upomnienia/n1bf22e>

⁶⁰ <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/alina-czubieniak-skazana-przez-izbe-dyscyplinarna-sn-na-kare-upomnienia/n1bf22e>

⁶¹ <http://rzecznik.gov.pl/2019/03/komunikat-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-piotra-schaba-w-sprawie-podjecia-czynnosci-wyjasniajacych-w-zwiazku-z-wypowiedziami-medialnymi-aliny-czubieniak-sedzi-sadu-okregowego-w-gorzowie/>

⁶² Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 27 marca 2019 r.

⁶³ Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 27 marca 2019 r.

⁶⁴ Pismo do Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych, 20 grudnia 2018 r.; spotkanie z Rzecznikiem Dyscyplinarnym Sądów Powszechnych oraz jego zastępcami, 7 marca 2019 r.

⁶⁵ Podstawowe zasady niezależności sądownictwa: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/independencejudiciary.aspx>

⁶⁶ Art. 107.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

⁶⁷ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r.

⁶⁸ Raport Specjalnego Sprawozdawcy ds. niezależności sędziów i prawników, Gabrieli Knaul, A/HRC/26/32, 28 kwietnia 2014, par. 87 <https://undocs.org/A/HRC/26/32>

3.4 KAMPANIA MEDIALNA PRZECIWKO SĘDZIOM

Niezależnie od postępowań dyscyplinarnych, w sędziów jako grupę zawodową wymierzona była również negatywna kampania w mediach prorządowych, które stale przedstawiały ich jako „naruszających interes Polski” oraz pozostających „ponad prawem”. Intensywna kampania negatywna jest również prowadzona w mediach społecznościowych. Konto o nazwie KastaWatch regularnie publikowało tweety będące jednoznacznymi przykładami nękania i zastraszania sędziów znanych z krytyki „reformy” sądownictwa. Na koncie publikowane były również zrzuty ekranu z treściami dokumentów związanych z postępowaniami dyscyplinarnymi wobec poszczególnych sędziów, decyzje sądów dyscyplinarnych, informacje o zagranicznych podróżach sędziów⁶⁹, jak również informacje z ich teczek osobowych. KastaWatch atakuje również sędziów, z których orzeczeniami się nie zgadza. Wielokrotnie wyrażany był na nim sprzeciw wobec sędziego Łukasza Bilińskiego, znanego z obrony praw uczestników protestów anty-rządowych, wraz z deklaracją „przyjrzenia się bliżej działaniom tego sędziego”⁷⁰. 17 czerwca br. decyzją preza Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieście, sędzia Biliński został przeniesiony do wydziału rodzinnego w tym samym sądzie. „Odbieram to jako formę szykany [za podejmowane przeze mnie decyzje]”, powiedział sędzia Biliński⁷¹. Celem ataków stał się również sędzia Dariusz Mazur, rzecznik Stowarzyszenia Sędziów „Themis” i zdeklarowany krytyk „reformy” sądownictwa⁷². Autorzy profilu określają się jako „rycerze burzy”, których celem jest „oczyszczenie wymiaru sprawiedliwości”. „Nikt przez 30 lat nie miał tyle wiedzy i informacji, co ma #KastaWatch...”⁷³. Wiele wskazuje również na to, że konto KastaWatch korzystało z dostępu do poufnych lub pół-poufnych materiałów rządowych.

3.5 Z SALI ROZPRAW NA ULICE

W reakcji na środki podjęte przez rząd przeciwko niezależnemu sądownictwu, sędziowie w całej Polsce również zaczęli się organizować. Zgromadzenia sędziów poszczególnych sądów przyjmowały uchwały krytykujące zmiany prawne zwiększające kontrolę Ministra Sprawiedliwości nad sądami. Sędziowie uczestniczyli w protestach pod hasłem „Wolne sądy” w lipcu 2017 r. oraz grudniu 2018 r.; zaczęli również wyrażać publicznie obawy o przyszłość sprawiedliwych procesów i praworządności w Polsce. W miarę jak rosły naciski wobec poszczególnych sędziów a Minister Sprawiedliwości mianował Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych, sędziowie zaczęli organizować pikety solidarnościowe, podczas których trzymali transparenty z napisami „Nie damy się zastraszyć”; „Niezależne sądownictwo: prawo każdego obywatela” oraz „Solidarni z sędzią Czubieniak” (patrz sprawa opisana powyżej)⁷⁴.

Wielu sędziów informowało Amnesty International, że tego rodzaju działania publiczne uznają za swój obowiązek w ramach obrony niezależności sądownictwa polskiego. „Po raz pierwszy w naszych karierach musimy się sprzeciwić i pokazać, że nie jesteśmy tylko urzędnikami, ale władzą stojącą na straży porządku prawnego”, stwierdziła sędzia Dorota Zabłudowska⁷⁵.

Mimo, że tego rodzaju działania sędziów podejmowane są w ramach korzystania z wolności słowa, Amnesty International udokumentowała przypadki, w których stały się one pretekstem do wszczęcia postępowań dyscyplinarnych.

SĘDZIA MONIKA FRĄCKOWIAK, SĄD REJONOWY W POZNANIU

Latem 2018 roku grupa sędziów wzięła udział w symulacji rozprawy połączonej z dyskusją podczas festiwalu Pol'and'Rock, z zamiarem zaprezentowania gościom festiwalu sposobu działania sądu oraz jego roli w społeczeństwie⁷⁶. Fakt, że sędziowie założyli togi, skłonił Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych do podjęcia czynności wyjaśniających. Twierdził on, że w szczególności dwoje sędziów - Arkadiusz Krupa i Monika Frąckowiak - dopuściło się „uchylenia godności urzędu” poprzez udział w „parodii rozprawy sądowej” w trakcie festiwalu⁷⁷.

⁶⁹ Jako przykład posłużyć może publikacja szczegółowych danych na temat działalności zawodowej sędziego Dariusza Mazura, rzecznika Stowarzyszenia Sędziowskiego „Themis” jako wykładowcy.

⁷⁰ <https://twitter.com/WalskiJ/status/111177763516653570>

⁷¹ <https://oko.press/sad-odsuwa-sedziego-bilinskiego-ktory-uniewinnial-za-udzial-w-protestach-antyrzadowych/>

⁷² <https://twitter.com/KastaWatch/status/1129698038656708608>

⁷³ <https://twitter.com/KastaWatch/status/1121850457989754880>

⁷⁴ <https://oko.press/sedziowie-w-calej-polsce-demonstruja-nie-damy-sie-zastraszcyc/>

⁷⁵ Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 25 marca 2019 r.

⁷⁶ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sedziowie-krupa-i-frackowiak-wezwani-przez-rzecznika-dyscyplinarnego,879036.html>

⁷⁷ Wezwania Rzecznika Dyscyplinarnego, listopad 2018 r.

Początkowo postępowanie w sprawie sędziów Krupa i Frąckowiak w związku z ich udziałem w festiwalu nie doprowadziło do postawienia im zarzutów⁷⁸. Jednak sprawa przeciw sędzi Frąckowiak była kontynuowana. W toku postępowania Rzecznik Dyscyplinarny zdecydował się bowiem zbadać również inne aspekty pracy sędzi Frąckowiak i zażądał od Prezesa Sądu Rejonowego w Poznaniu Nowe Miasto i Wilda informacji o przebiegu jej pracy w okresie od stycznia 2015 do sierpnia 2018 r. Kiedy prezes sądu zapytał o podstawę prawną żądania, Rzecznik Dyscyplinarny powołał się na art. 15 k.p.k. obligujący organy władz do współpracy z prokuraturami wykonującymi czynności służbowe. Niezastosowanie się do takiego żądania podlega karze grzywny.

W styczniu 2019 r. sędzia Frąckowiak dowiedziała się, że Rzecznik Dyscyplinarny rozpoczął przeciwko niej postępowanie z uwagi na zbyt późno sporządzone pisemne uzasadnienia w 172 sprawach⁷⁹. W okresie pomiędzy 1 stycznia 2015 a 31 sierpnia 2018 r. sędzia prowadziła około 1500 spraw, co jest najwyższą liczbą wśród wszystkich pracowników wydziału. Sędzia Frąckowiak wyjaśniła w rozmowie z Amnesty International: „mój referat zawiera stale do 650 spraw rocznie. Nie jest fizycznie możliwe napisanie wszystkich uzasadnień w terminie 14 dni. Jeśli zbyt szybko się na tym skupisz, spóźnisz się z czymś innym... Nadgodziny mamy stale, bez wynagrodzenia”⁸⁰.

W okresie pomiędzy 1 stycznia 2015 a 31 sierpnia 2018 r. sędzia Frąckowiak zakończyła 987 spraw, wydając 482 wyroki. Dla porównania: średnia liczba spraw, w których orzeka sędzia z wydziału cywilnego Sądu Rejonowego w tym samym okresie wynosiła 374, przy 106 orzeczeniach⁸¹.

W piśmie do Rzecznika Dyscyplinarnego z kwietnia 2017 r. Prezes Sądu Rejonowego Poznań Nowe Miasto i Wilda przyznał, że nie było fizycznie możliwe, aby sędzia Frąckowiak przy takim obłożeniu sprawami sporządzała pisemne uzasadnienia w przewidzianym terminie⁸². Sędzia wizytator nadzorujący pracę sędzi Frąckowiak w tym samym miesiącu zwracał uwagę na jej nadmierne obciążenie sprawami. Niemniej wydał pozytywną opinię na temat jej pracy, podkreślając spójność wydawanych orzeczeń⁸³. W podobnym tonie wypowiedział się we wrześniu 2018 r. rzecznik dyscyplinarny Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, który stwierdził że jakość pracy sędzi Frąckowiak jest satysfakcjonująca oraz, że „sprawy prowadzi w sposób efektywny”⁸⁴.

Problem obciążenia pracą, który ma znaczący wpływ na długość postępowań, nie jest nowy ani nie dotyczy wyłącznie referatu sędzi Frąckowiak⁸⁵. Nie jest jasne, co sprawiło, że zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego postanowił zbadać akta sędzi Frąckowiak, w sytuacji, gdy nie istnieje żaden wyraźny związek między nimi a udziałem sędzi w festiwalu muzycznym. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Przemysław Radzik zdecydowanie odrzucił sugestię, że postępowanie motywowane było jej działalnością aktywistyczną: „Absolutnie nie... Nie interesuje mnie działalność publiczna sędzi Frąckowiak. Powinna być sędzią [oraz] wykonywać swoje obowiązki... jeśli jej [pisemne] uzasadnienia [wyroków] składane są z opóźnieniem z powodu jej działalności publicznej, powinna to wyjaśnić przed sądem... Moim zadaniem jest przeprowadzić postępowanie”⁸⁶. Na pytanie o to, jak doszło do tego, że Rzecznik Dyscyplinarny zainteresował się jakością pracy sędzi Frąckowiak, odpowiedział, że otrzymał informację od strony w jednej ze spraw prowadzonych przez sędzię⁸⁷.

5 kwietnia 2019 r. zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Radzik skierował dyscyplinarny akt oskarżenia przeciw sędzi Frąckowiak do Sądu Apelacyjnego w Lublinie, położonego 466 km od Poznania.

Sędzia Frąckowiak w rozmowie z Amnesty International stwierdziła, że nie wierzy w sprawiedliwy proces: „Nie ma znaczenia jaka decyzja zapadnie w sądzie pierwszej instancji, faktyczna decyzja zapadnie w Izbie Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego”⁸⁸. Obawy o uczciwość procesu stają się bardziej prawdopodobne wraz z decyzją Komisji Europejskiej z kwietnia 2019 r., w której to Komisja nie uznaje organu drugiej instancji w postaci Izby Dyscyplinarnej za organ niezależny, ponieważ jego członkowie wybierani są przez KRS, członkowie KRS z kolei mianowani są przez polityków a nie innych sędziów⁸⁹ (szczegóły w rozdziale 4.3. *Sąd Najwyższy*).

⁷⁸ Rzecznik Dyscyplinarny stwierdził w styczniu 2019 r., że nie byli „świadomi” niestosowności zakładania togi podczas festiwalu.

⁷⁹ Korespondencja z Rzecznikiem Dyscyplinarnym z dnia 17 sierpnia 2019 r. w posiadaniu Amnesty International.

⁸⁰ Rozmowa z Amnesty International, 5 marca 2019 r., Poznań.

⁸¹ Dane w posiadaniu Amnesty International.

⁸² Pismo w posiadaniu Amnesty International.

⁸³ Dokument w posiadaniu Amnesty International.

⁸⁴ Dokument w posiadaniu Amnesty International.

⁸⁵ Patrz przykład: Kamil Joński. *Efektywność sądownictwa powszechnego*. Warszawa 2016, str. 54-58.

https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/IWS_Joński-K._Efektywność-sądownictwa-powszechnego1.pdf

⁸⁶ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

⁸⁷ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

⁸⁸ Rozmowa z Amnesty International, 5 marca 2019 r., Poznań.

⁸⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_en.htm

3.5.1 SOLIDARNOŚĆ Z SĘDZIAMI

W odpowiedzi na decyzję Izby Dyscyplinarnej, która ukarała upomnieniem sędzię Alinę Czubieniak (zobacz wyżej) po uchyleniu przez nią decyzji o zastosowaniu aresztu tymczasowego wobec podejrzanego, sędziowie z ponad 20 sądów w całej Polsce rozpoczęli akcję solidarnościową. Trzymali transparenty głoszące „Nie damy się zastraszyć”⁹⁰. Prorządowy profil na Twitterze KastaWatch ogłosił, że „analizuje wszystkie zdjęcia sędziów zaangażowanych w akcję”⁹¹. W trakcie jednej z pikiet w dniu 5 kwietnia 2019 roku w Olsztynie Maciej Nawacki, prezes Sądu Rejonowego i członek nowej Krajowej Rady Sądownictwa powołanej po „reformie”, wezwał policję na miejsce, w którym zebrali się sędziowie i prawnicy⁹². Według raportu Oko.Press⁹³, kiedy sędziowie próbowali sfotografować transparenty wyrażające solidarność z sędzią Czubieniak, funkcjonariusze podeszli, by ich wylegitymować, co w przypadku demonstrantów zdarza się nagminnie⁹⁴. Na swoim koncie na Twitterze sędzia Nawacki oświadczył, że zgromadzenie było „nielegalne”, więc „policja miała obowiązek reagować”⁹⁵.

11 maja 2019 r., sędziowie Sądu Okręgowego w Krakowie wyrażają solidarność z sędzią Czubieniak. © Stowarzyszenie Sędziów Polskich Iustitia

Sędziowie zaczęli organizować podobne pikety w mniejszych sądach. W kwietniu 2019 roku, grupa pięciu sędziów trzymała transparenty przed Sądem Rejonowym w Kętrzynie, solidaryzując się z sędzią Dorotą Lutostańską z Sądu Okręgowego w Olsztynie, wobec której wszczęto postępowanie pod zarzutem „oczywistej i rażącej obrazy przepisów prawa”⁹⁶. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych uważa, że dokonała ona uchybienia nie wyłączając się od orzekania w sprawie dwóch działaczek, które odpowiadały przed sądem za ubranie się w koszulki z napisem „Konstytucja”⁹⁷. Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego

⁹⁰ <https://oko.press/sedziowie-w-calej-polsce-demonstruja-nie-damy-sie-zastraszc/>

⁹¹ <https://twitter.com/KastaWatch/status/1115376281942745094>

⁹² <https://oko.press/maciej-nawacki-prezes-sadu-w-olsztynie-z-nominacji-ziobry-naslal-policje-na-swoich-sedziow/>

⁹³ Medium społecznościowe, portal sprawdzający fakty i prowadzący dziennikarskie śledztwa.

⁹⁴ <https://oko.press/maciej-nawacki-prezes-sadu-w-olsztynie-z-nominacji-ziobry-naslal-policje-na-swoich-sedziow/>

⁹⁵ https://twitter.com/Maciej_Nawacki/status/111421704181128320

⁹⁶ https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/595189.sedziowie-protest-dyscyplinarka-kod.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3ADziennik-Wiadomosci+%28RSS+-+Dziennik+-+Wiadomosci%29&utm_content=Google+Feedfetcher

⁹⁷ Sędzia Lutostańska wydała orzeczenie w listopadzie 2018 r. Orzekła, że protestujący nie popełnili wykroczenia.

https://www.olszyn.so.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1345:rzecznik-dyscyplinarny-wszczal-postepowanie-przeciwko-sedzi-sadu-okregowego-w-olsztynie&catid=44:komunikaty-rzecznikow-prasowych&Itemid=162

skomentował to mówiąc, że sędzia była zobowiązana wyłączyć się, ponieważ nosiła koszulkę z takim samym napisem przy innych okazjach i „jej bezstronność stała się wobec tego wątpliwa”⁹⁸.

Sędziowie na pikietach solidarnościowych w miastach w całej Polsce używali następujących haseł:

- „Nie damy się zastraszyć”
- „Konstytucja”
- „Niezależne sądy prawem każdego obywatela”
- „Zniewolone sądy = zniewoleni ludzie”⁹⁹

Sędziowie, tak jak wszyscy inni obywatele, mają prawo do wolności słowa, zrzeszania się i zgromadzeń. Jedyne ograniczenie, ustanowione w przyjętych w 2002 r. w ramach ONZ Zasadach Postępowania Sądowego z Bangalore stanowi, że „sędzia powinien zawsze zachowywać się w taki sposób, aby godność urzędu sędziego oraz bezstronność i niezależność sądownictwa zostały zachowane”¹⁰⁰.

⁹⁸ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sedzia-z-zarzutem-dyscyplinarnym-orzekala-w-sprawie-dzialaczek-kod,922512.html>

⁹⁹ <https://oko.press/sedziowie-w-calej-polsce-demonstruja-nie-damy-sie-zastraszcic/>

¹⁰⁰ Zasada 4.6

4. UPOLITYCZNIENIE SĄDOWNICTWA

„Sędzia pełni obowiązki sędziowskie w sposób niezależny, w oparciu o własną ocenę faktów i szczegółowe rozumienie prawa, wolny od zewnętrznych nacisków, wpływu, zachęt, gróźb czy ingerencji jakichkolwiek stron z jakiegokolwiek powodu”.

Zasady postępowania sędziów z Bangalore, art. 1.1¹⁰¹

Prawo przyjęte w Polsce w latach 2015 - 2018 miało druzgocący wpływ na niezawisłość sędziowską. Nowelizacje ustaw dotyczących wszystkich gałęzi sądownictwa - Trybunału Konstytucyjnego, Krajowej Rady Sądownictwa, sądów powszechnych i Sądu Najwyższego - uczyniły z sądów, sędziów i instytucji sądownictwa - organy podatne na naciski polityczne.

W opinii rządu zmiany te były konieczne z uwagi na¹⁰²:

- niski poziom zaufania społecznego;
- niewydolność wymiaru sprawiedliwości;
- wpływ na sądy ze strony osób, które „utraciły zaufanie publiczne”;
- brak „faktycznej odpowiedzialności” sędziów.

W lipcu 2017 r. Prezydent RP podpisał nowelizację ustawy o ustroju sądów powszechnych. Ustawa weszła w życie w sierpniu 2017 r., dając Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów. W pierwszych sześciu miesiącach obowiązywania ustawy Minister miał prawo dokonywać zmian na stanowiskach prezesów i wiceprezesów sądów bez podania jakiegokolwiek uzasadnienia¹⁰³. W związku z tym, pomiędzy wrześniem 2017 a lutym 2018 r., Minister odwołał dotychczasowych i powołał co najmniej 130 nowych prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych¹⁰⁴.

¹⁰¹ https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf

¹⁰² Rządowa Biała Księga reformy sądownictwa: https://www.premier.gov.pl/files/files/white_paper_en_-_executive_summary.pdf

¹⁰³ Na mocy art. 17.1 przyjętej w lipcu 2017 r. nowelizacji ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych, przez pierwszych sześć miesięcy jej obowiązywania Minister Sprawiedliwości miał prawo odwoływania i powoływania prezesów i wiceprezesów sądów bez podawania uzasadnienia: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001452/O/D20171452.pdf>

¹⁰⁴ Dane szacunkowe (130-160 prezesów sądów) wg. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, „OD KADR SIĘ ZACZYNA Zmiana prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych w okresie od sierpnia 2017 r. do lutego 2018 r.”, 2018, str. 16: <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/04/HFPC-Od-kadr-sie-zaczyna.pdf>; Patrz również: <http://www.iustitia.pl/informacja-publiczna/2100-ostatecznie-130-prezesow-i-wiceprezesow-zostalo-odwolanych-przez-ministra-sprawiedliwosci>. Zmiany na stanowiskach prezesów i wiceprezesów sądów trwały również po lutym 2018 r. Według informacji opublikowanych przez Stowarzyszenie sędziów Iustitia, do maja 2018 r. łączna liczba

W Polsce działa 377 sądów¹⁰⁵, a rząd potwierdził, że w okresie pierwszych sześciu miesięcy obowiązywania nowej ustawy Minister wymienił około 18% prezesów i wiceprezesów sądów¹⁰⁶.

Nowelizacja ustawy o Sądzie Najwyższym przyjęta w grudniu 2017 r. zawiera zapisy pozwalające na ponowne rozpatrywanie prawomocnie zakończonych postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów¹⁰⁷. Ustawa powołuje również nową Izbę Dyscyplinarną¹⁰⁸. Zasiadający w niej sędziowie wybierani są przez Krajową Radę Sądownictwa, a ławnicy przez Senat¹⁰⁹. W efekcie „reformy” sądownictwa KRS utraciła swoją autonomię, a w myśl nowej ustawy z grudnia 2017 r. większość członków Rady jest obecnie wybierana przez Sejm, nie zaś jak do tej pory przez innych sędziów. W rozmowach z Amnesty International w 2018 roku sędziowie wyrażali obawy, że z chwilą wyboru nowej Izby Dyscyplinarnej rozpocznie się seria postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów, którzy wydawali orzeczenia sprzeczne z życzeniem rządu w kluczowych dla niego kwestiach¹¹⁰. W lutym 2019 r. Prezydent RP mianował prezesów obu nowych izb Sądu Najwyższego: Dyscyplinarnej i Nadzwyczajnej¹¹¹. W chwili gdy powstaje niniejszy raport, prowadzone są liczne postępowania dyscyplinarne przeciwko sędziom najbardziej krytycznym wobec „reformy” sądownictwa.

4.1 NOWE POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNE

Ważnym wydarzeniem kampanii rządowej wymierzonej przeciwko niezależności sądownictwa było mianowanie w lipcu 2018 r. przez Ministra Sprawiedliwości nowego Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych. We wrześniu 2018 r. Prezydent RP mianował 10 nowych sędziów Izby Dyscyplinarnej.

Stanowisko Rzecznika Dyscyplinarnego Sądów Powszechnych zostało utworzone w ramach „reformy” sądownictwa. Zajmująca to stanowisko osoba wraz z dwoma zastępcami mianowana jest bezpośrednio przez Ministra Sprawiedliwości na czteroletnią kadencję¹¹². Rzecznik Dyscyplinarny wyznacza również zastępców rzeczników dyscyplinarnych przy sądach okręgowych i apelacyjnych¹¹³.

Ustawa nadaje Rzecznikowi Dyscyplinarnemu i jego zastępcom prawo podjęcia czynności wyjaśniających dotyczących ewentualnych przewinień dyscyplinarnych popełnionych przez sędziów, na żądanie Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu apelacyjnego lub prezesa sądu okręgowego, kolegium sądu apelacyjnego lub kolegium sądu okręgowego, Krajowej Rady Sądownictwa, a także z własnej inicjatywy¹¹⁴. Warunkiem rozpoczęcia czynności jest „wstępne ustalenie okoliczności koniecznych dla stwierdzenia znamion przewinienia dyscyplinarnego”¹¹⁵.

Rzecznik Dyscyplinarny Piotr Schab podjął przeciwko sędziom postępowania udokumentowane w niniejszym raporcie z jednego lub więcej wymienionych poniżej powodów:

- skierowania do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalnego dotyczącego zgodności określonych przepisów z prawem UE;
- publicznej krytyki rządowej reformy sądownictwa; lub
- udziału w wydarzeniach, podczas których podobną krytykę wyrażały inne osoby¹¹⁶.

wymienionych prezesów i wiceprezesów sądów wyniosła 204 (158 odwołanych przez ministra oraz 46, którzy złożyli rezygnację). Patrz lista: <http://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/3982>

¹⁰⁵ <http://sonar.wyborcza.pl/sonar/7,156422,22492032,sonarwsadach-pis-poprawia-ustawy-ziobro-powoluje-prezesow.html>

¹⁰⁶ Streszczenie rządowej Białej Księgi reformy sądownictwa w Polsce, marzec 2019 r. 8, str. 6:

https://www.premier.gov.pl/files/files/white_paper_en_-_executive_summary.pdf

¹⁰⁷ Art. 124.1. Nowelizacja ustawy o Sądzie Najwyższym weszła w życie w kwietniu 2018 r.

¹⁰⁸ Izba posiada dwa wydziały: Wydział I służy jako pierwsza instancja dla określonych ustawą przewinień dyscyplinarnych, a Wydział II - jako instancja odwoławcza w postępowaniach dyscyplinarnych wobec sędziów, prokuratorów, adwokatów i notariuszy. Źródło: artykuł 3, art. 27 Ustawy o Sądzie Najwyższym <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000005/T/D20180005L.pdf>

¹⁰⁹ Zgodnie z art. 61§2 ustawy o Sądzie Najwyższym, Senatorowie wybierają ławników Sądu Najwyższego:

http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/ustawy/2003_u.htm

¹¹⁰ Amnesty International. „Reforma sądownictwa w Polsce stanowi zagrożenie dla prawa do sprawiedliwego procesu: DOKUMENT AMNESTY INTERNATIONAL PRZED POSIEDZENIEM RADY DS. OGÓLNYCH, marzec 2018 r., <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/03/Reforma-s%C4%85downictwa-w-Polsce-stanowi-zagro%C5%BConie-dla-prawa-do-sprawiedliwego-s%C4%85du.pdf>

¹¹¹ <https://www.rp.pl/Sedziowie-i-sady/302269952-Andrzej-Duda-powolal-prezesow-nowych-izb-Sadu-Najwyzszego.html> U

¹¹² Artykuł 112.3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010981070/U/D20011070Lj.pdf>

¹¹³ Artykuł 112.6-13 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹¹⁴ Artykuł 114.1 i 2 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹¹⁵ Artykuł 114.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹¹⁶ Podjęta była również niewielka liczba innych postępowań dyscyplinarnych, których przyczyną były przewinienia dyscyplinarne niezwiązane z głosami krytyki lub treścią orzeczeń. Źródło: Rozmowa z Rzecznikiem Dyscyplinarnym, 7 marca 2019 r., Warszawa.

Rzecznik Dyscyplinarny podkreślał, że w jego opinii działania tego rodzaju są niemożliwe do pogodzenia z godnością urzędu sędziowskiego.

„Niestety czasem publiczne wypowiedzi sędziów są bardzo podobne do przemówień politycznych... [a robią to] w związku z pełnioną funkcją sędziego, co jest niedopuszczalne”¹¹⁷.

Rzecznik Dyscyplinarny skłania się ku szerokiej interpretacji przewinień dyscyplinarnych obejmującej wiele różnych działań, od publikacji tweetów (patrz powyżej: sprawa sędzi Zabłudowskiej), po treść wydawanych orzeczeń sądowych (patrz powyżej: sprawa sędziego Jęksy).

Z chwilą zakończenia czynności wyjaśniających każdy rzecznik dyscyplinarny wydaje postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, jeżeli nie znajduje podstaw do jego wszczęcia albo wszczyna postępowanie dyscyplinarne i sporządza zarzuty dyscyplinarne na piśmie. Sprawa dyscyplinarna przeciw sędziemu jest wtedy rozpatrywana przez sąd dyscyplinarny pierwszej instancji¹¹⁸. Sąd dyscyplinarny przy sędzie apelacyjnym właściwy do rozpoznania sprawy wyznacza Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Dyscyplinarnej¹¹⁹. W drugiej instancji, skład sędziowski tworzą dwaj sędziowie z nowo powstałej Izby Dyscyplinarnej oraz jeden ławnik Sądu Najwyższego¹²⁰. Od wyroku sądu dyscyplinarnego drugiej instancji w przypadkach określonych w ustawie służy odwołanie do innego składu tego sądu¹²¹. Komitet Praw Człowieka ONZ wyjaśnił w Komentarzu ogólnym nr 12 o prawie do sprawiedliwego procesu, że „w przypadku gdy sąd najwyższy danego kraju działa jako pierwsza i jedyna instancja, brak prawa odwołania do wyższego trybunału jest nie do pogodzenia z treścią Paktu”¹²². Zważywszy na fakt, że postępowanie dyscyplinarne może prowadzić do usunięcia z urzędu oraz że jest podstawą odpowiedzialności karnej sędziów - immunitet sędziowski może być odebrany jedynie na drodze postępowania dyscyplinarnego - zapadające decyzje winny być poddane ocenie wyższego trybunału¹²³.

Nowy system postępowań dyscyplinarnych daje Ministrowi Sprawiedliwości znaczne uprawnienia, w tym między innymi:

- wybór sędziów do sądów dyscyplinarnych przy sądach apelacyjnych¹²⁴;
- sprzeciw od postanowień rzecznika dyscyplinarnego w sprawach sędziów¹²⁵;
- odwołanie od wyroków, postanowień i zarządzeń sądów dyscyplinarnych pierwszej instancji¹²⁶.

Ustawa przyznaje również prawo odwołania się od wyroków, postanowień i zarządzeń sądów dyscyplinarnych pierwszej instancji obwinionemu sędziemu, rzecznikowi dyscyplinarnemu i Krajowej Radzie Sądownictwa.

W październiku 2018 r., zanim rozpoczęły się nowe postępowania dyscyplinarne, sędzia Dariusz Mazur - rzecznik Stowarzyszenia Sędziów „Themis” - skomentował rządowe „reformy” i zagrożenie jakie stanowią dla niezależności polskiego sądownictwa: „Kto kupuje i ostrzy siekierę, nie robi tego po to, by ją powiesić na ścianie”¹²⁷. Sędzia Mazur uważa, że poprzez nowy system postępowań dyscyplinarnych rząd Polski zamierza poddać sądownictwo kontroli politycznej¹²⁸.

Wątpliwości budzą kryteria, na których opiera się Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych, wszczynając postępowanie dyscyplinarne. Ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych nie zawiera katalogu zachowań, które stanowią przewinienie dyscyplinarne, formułuje tylko szeroką kategorię przewinienia, które może stanowić „oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa lub uchybienie godności urzędu”¹²⁹. Sędziowie objęci postępowaniami udokumentowanymi w niniejszym raporcie otrzymali jedynie

¹¹⁷ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

¹¹⁸ W przypadku sędziów sądów powszechnych sądem dyscyplinarnym pierwszej instancji są sądy apelacyjne (Artykuł 110.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych).

¹¹⁹ Art. 110 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹²⁰ Art. 110.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹²¹ Artykuł 122.2 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹²² Komitet Praw Człowieka, CCPR/C/GC/32, 23 sierpnia 2007 r., par. 47.

¹²³ Prawo do środka odwoławczego wyrażone dla przykładu w artykule 7(1)(a) Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów nie wydaje się ograniczać tej kwestii do spraw karnych, dopuszczając odwołanie „do kompetentnego organu krajowego” od działań stanowiących naruszenie „praw podstawowych”.

¹²⁴ Art. 110a.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹²⁵ Art. 114.9 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹²⁶ Art. 121.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹²⁷ Rozmowa z Amnesty International, 26 października 2018 r., Kraków.

¹²⁸ http://themis-sedziowie.eu/wp-content/uploads/2019/04/Judges_under_special_supervision_second-publication.pdf, str. 7.

¹²⁹ Art. 107.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

generalne wezwania do złożenia „wyjaśnień” w związku z wypowiedziami publicznymi lub ogólnym zarzutem „opóźnienia w sporządzaniu uzasadnień do wyroków”¹³⁰.

Polskie stowarzyszenia sędziowskie krytycznie odniosły się do nowego systemu postępowań dyscyplinarnych. Stowarzyszenie Sędziów „Themis” nazwało nowy system postępowań dyscyplinarnych „inkwizycyjnym”¹³¹. W piśmie skierowanym do Wiceprzewodniczącego Komisji Europejskiej Fransa Timmermansa w lutym 2019 roku Prezes Stowarzyszenia Sędziów Polskich Iustitia, Krystian Markiewicz, określił nowe postępowanie dyscyplinarne jako „represyjne”. Stwierdził, że „postępowania są zwykle podejmowane przeciwko sędziom, którzy aktywnie bronią praworządności, w tym poprzez działania edukacyjne, spotkania z obywatelami i aktywność międzynarodową. Postępowania te są również prowadzone przeciwko sędziom kierującym do TSUE pytania prejudycjalne dotyczące zmian w systemie sądownictwa”¹³².

Kary dyscyplinarne dla sędziów obejmują upomnienie; naganę; obniżenie wynagrodzenia zasadniczego o 5% do 50% na okres od sześciu miesięcy do dwóch lat; usunięcie z zajmowanej funkcji; przeniesienie na inne miejsce służbowe; złożenie sędziego z urzędu¹³³.

BRAK ZAPEWNIENIA SĘDZIOM PRAW PROCEDURALNYCH W POSTĘPOWANIU DYSCYPLINARNYM

Zgodnie z międzynarodowym prawem praw człowieka postępowanie dyscyplinarne wobec sędziego powinno spełniać wymogi sprawiedliwego procesu i obejmować zasadę domniemania niewinności, prawo do wysłuchania bez zbędnej zwłoki oraz prawo do obrony osobiście lub z pomocą wybranego przez siebie obrońcy¹³⁴.

Chociaż Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych wielokrotnie powtarzał, że postępowania dyscyplinarne wobec sędziów co do zasady spełniają podstawowe zasady postępowań karnych, istnieje kilka istotnych wyjątków, które budzą wymienione poniżej obawy w kontekście prawa sędziów do sprawiedliwego procesu (patrz poniżej: *Standardy Międzynarodowe oraz Prawo UE*)¹³⁵.

- Sposób w jaki rzecznicy dyscyplinarni prowadzą postępowania, w praktyce pozbawia sędziów prawa do obrońcy na wstępnym etapie postępowania. Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych regularnie odmawia obrońcom niektórych sędziów prawa udziału w przesłuchaniach. Tak było na przykład w przypadku Jacka Dubois, obrońcy sędziego Tuleyi, który nie został dopuszczony do udziału w przesłuchaniu 10 października 2018 roku¹³⁶. Gdy Amnesty International zapytała o powody odmowy udziału obrońcy sędziego w przesłuchaniu, Rzecznik Dyscyplinarny Piotr Schab odpowiedział, że było to zgodne z prawem, a obecność obrońcy nie była konieczna, ponieważ sędzia został wezwany jedynie w charakterze świadka¹³⁷ (patrz powyżej: *Postępowania przeciwko sędziom, którzy skierowali zapytania do TSUE*).
- Inaczej niż w przypadku postępowań karnych, prawo dopuszcza przeprowadzenie rozprawy w ramach postępowania dyscyplinarnego w przypadku uzasadnionej nieobecności sędziego oraz jego/jej obrońcy¹³⁸.
- Sędziowie obwinieni o przewinienia dyscyplinarne mają jedynie 14 dni na złożenie pisemnych dowodów w związku z postawionymi im zarzutami. Dowody przedstawione po tym czasie będą uwzględnione jedynie, gdy obwiniony sędzia wykaże, że nie były mu one znane na wcześniejszym etapie postępowania¹³⁹.

Wskazane powyżej sytuacje nie spełniają warunków określonych w międzynarodowym prawie i standardach praw człowieka. Zgodnie z Podstawowymi Zasadami ONZ dotyczącymi roli prawników „Każda osoba ma prawo skorzystać z pomocy wybranego przez siebie adwokata w celu ochrony i realizacji swoich praw oraz do ich obrony na każdym etapie postępowania karnego”¹⁴⁰. Europejski Trybunał Praw Człowieka wyjaśnił, że prawo do sprawiedliwego procesu wymaga, by oskarżony miał prawo do pomocy prawnej już na etapie

¹³⁰ Wezwania do złożenia wyjaśnień na piśmie lub osobiście otrzymali sędziowie Tuleya, Zabłudowska, Jęksa.

¹³¹ Stowarzyszenie Sędziów, Themis. *Sędziowie pod specjalnym nadzorem*. Kwiecień 2019 r., str. 13. <http://themis-sedziowie.eu/wp-content/uploads/2019/04/Judges-under-special-supervision-second-publication.pdf>

¹³² <https://www.rechtersvoorrechters.nl/letter-from-the-polish-judges-association-to-frans-timmermans/>

¹³³ Art. 109.1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹³⁴ Artykuł 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz artykuł 10 i 11 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Patrz: Raport Specjalnego Sprawozdawcy ds. niezależności sędziowskiej i adwokackiej, Gabrieli Knaut, 2014: <https://undocs.org/A/HRC/26/32>

¹³⁵ Rozmowa z Amnesty International, 25 października 2018 r. oraz 7 marca 2019 r., Warszawa.

¹³⁶ <https://dorzeczy.pl/kraj/79983/Tuleya-po-raz-czwarty-przed-rzecznikiem-dyscyplinarnym-Jego-pelnomocnik-zostal-wyproszony.html>

¹³⁷ Rozmowa z Amnesty International, 25 października 2018 r., Warszawa.

¹³⁸ Art. 113b ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹³⁹ Art. 114.4 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych.

¹⁴⁰ Zasada 1.

postępowania przygotowawczego¹⁴¹. Trybunał wyraźnie ostrzega również przed wykorzystywaniem „obciążających zeznań składanych podczas przesłuchań podejrzanego, któremu nie zapewniono dostępu do adwokata”¹⁴². W tym kontekście stosowana przez rzeczników dyscyplinarnych praktyka wzywania sędziów w charakterze „świadków” na wstępnym etapie postępowania, które może, choć nie musi skutkować postępowaniem dyscyplinarnym przeciwko nim, budzi obawy na tle ochrony przed samooskarżeniem. W przypadkach udokumentowanych przez Amnesty International Rzecznik Dyscyplinarny odmawiał sędziom wezwanym w charakterze „świadka” prawa do obecności obrońcy podczas przesłuchań.

BRAK ZABEZPIECZENIA PRZED „POLITYCZNYM STEROWANIEM” POSTĘPOWANIAМИ

W wydanym w lipcu 2018 r. orzeczeniu dotyczącym ekstradycji osoby z Irlandii do Polski, TSUE uznał, że „system dyscyplinarny, któremu podlegają osoby sprawujące funkcje związane z orzekaniem w sporach powinien być zabezpieczony przed ryzykiem ich wykorzystywania do politycznej kontroli treści orzeczeń sędziowskich”¹⁴³.

4.2 POZBAWIENIE KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA NIEZALEŻNOŚCI

Nowelizacja ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, która weszła w życie w styczniu 2018 roku, dała parlamentowi prawo powołania 15 sędziów zasiadających w KRS. Konstytucja RP wyraźnie ogranicza jednak liczbę członków KRS mianowanych przez parlament do sześciu. 5 marca 2018 r. Sejm powołał nowych członków KRS, z czego ośmiu to prezesi lub wiceprezesi sądów powołani przez Ministra Sprawiedliwości w okresie od sierpnia 2017 roku¹⁴⁴.

Nowelizacja ustawy o KRS przedwcześnie zakończyła też kadencję wcześniejszych członków KRS. W myśl nowej procedury wprowadzonej przez nowelizację, kadencja nowych członków Rady wybranych spośród sędziów rozpoczyna się z dniem następującym po dniu, w którym dokonano ich wyboru. Członkowie Rady poprzedniej kadencji pełnią swoje funkcje do dnia rozpoczęcia kadencji nowych członków Rady¹⁴⁵.

Dnia 17 września 2018 r. Zgromadzenie Ogólne Europejskiej Sieci Rad Sądownictwa (ESRS)¹⁴⁶ zawiesiło członkostwo polskiej Krajowej Rady Sądownictwa w Sieci¹⁴⁷. ESRS stwierdziło, że z uwagi na „reformy” z roku 2017 KRS nie może być postrzegana jako niezależna od władzy ustawodawczej i wykonawczej. Wskutek zawieszenia, KRS utraciła prawo głosu oraz została wykluczona z udziału w pracach ESRS. Główną przesłanką decyzji ESRS było upolitycznienie procesu powoływania członków KRS. ESRS stwierdziła również, że nowelizacja ustawy o KRS „jest częścią szerszej reformy, wzmacniającej pozycję władzy wykonawczej i daleko ograniczającej niezależność sądownictwa”¹⁴⁸. W listopadzie 2018 r. Prezes ESRS Kees Sterk stwierdził, że „działania KRS od chwili jej zawieszenia... nie dają nadziei na szybką zmianę na lepsze. ESRS dowiedziało się, że [KRS] doprowadziła do wszczęcia postępowań dyscyplinarnych przeciwko byłym członkom [KRS], sędziom, którzy protestowali przeciwko reformie oraz sędziom którzy, jako sędziowie UE korzystali ze swojego prawa do zadawania pytań prejudycjalnych Europejskiemu Trybunałowi Sprawiedliwości w Luksemburgu”¹⁴⁹.

¹⁴¹ *Dayanan przeciwko Turcji* (7377/03), (2009) par. 30-32; Patrz: *Salduz przeciwko Turcji* (36391/02), Wielka Izba (2008) par. 54.

¹⁴² Patrz *Salduz przeciwko Turcji* (36391/02), Wielka Izba (2008) par. 55, *Nechiporuk i Yonkalo przeciwko Ukrainie* (42310/04), (2011) par. 262-263, *John Murray przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (18731/91), Wielka Izba (1996) par. 66.

¹⁴³ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=204384&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir&occ=first&part=1&cid=743687>, par. 67.

¹⁴⁴ <http://wyborcza.pl/7,75398,23108831,krakowa-rada-ziobrownictwa-zobacz-kim-sa-nowi-sedziowie.html>

¹⁴⁵ Art. 9a.3 ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa z 8 grudnia 2017 r.

¹⁴⁶ ESRS: Europejska Sieć Rad Sądownictwa zrzesza rady sądownictwa państw członkowskich UE i reprezentuje je na forum UE.

¹⁴⁷ <https://www.ency.eu/index.php/>

¹⁴⁸ <https://www.ency.eu/node/495>

¹⁴⁹ Patrz: przypis 7 str. 8.

¹⁴⁹ <https://www.ency.eu/node/510>

Demonstracja przed siedzibą rządzącej partii Prawo i Sprawiedliwość przeciwko przyjęciu ustaw ograniczających niezależność sądownictwa, 26 lipca 2017 r. ©Grzegorz Żukowski/Amnesty International

4.3 SĄD NAJWYŻSZY

Nowelizacja ustawy o Sądzie Najwyższym, która weszła w życie w kwietniu 2018 r. spowodowała - między innymi - wymuszone przejście na emeryturę 27 spośród 74 sędziów Sądu Najwyższego. Wynikło to z przewidzianego nowelizacją obniżenia wieku emerytalnego sędziów Sądu Najwyższego z 70 do 65 lat¹⁵⁰.

Wśród sędziów zmuszonych do przedwczesnego przejścia w stan spoczynku znalazła się Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego Małgorzata Gersdorf, której sześcioletnia konstytucyjna kadencja miała zakończyć się w 2020 roku. Jej wymuszone odejście na emeryturę zostało przez wielu ekspertów oraz Amnesty International uznane za niekonstytucyjne¹⁵¹.

Kadencje 27 usuniętych sędziów Sądu Najwyższego wygasły 3 lipca 2018 roku¹⁵². Krajowa Rada Sądownictwa negatywnie zaopiniowała oświadczenia o woli dalszego orzekania w SN złożone przez trzech sędziów. Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa Leszek Mazur oświadczył, że nie nada biegu odwołaniom i nie prześle ich do SN¹⁵³. 30 lipca 2018 r. sędziowie złożyli odwołania bezpośrednio do Sądu Najwyższego w przekonaniu, że ich kadencja nie zakończyła się 3 lipca 2018 roku¹⁵⁴. 30 sierpnia Sąd Najwyższy skierował do TSUE pytania prejudycjalne dotyczące trzech sędziów¹⁵⁵. Sąd Najwyższy wnioskował o wyjaśnienie, czy:

¹⁵⁰ Art. 37.1 ustawy o Sądzie Najwyższym.

¹⁵¹ Artykuł 183 par. 3 Konstytucji RP wyznacza sześcioletnią kadencję Prezesa Sądu Najwyższego. Więcej informacji, patrz również Stowarzyszenie Sędziów Themis, „Niepokojąca rewolucja w polskim Sądzie Najwyższym: <http://themis-sedziowie.eu/wp-content/uploads/2018/07/Revolution-within-the-Polish-Supreme-Court-final.pdf>; Amnesty International również krytykowała ustawę jako próbę usunięcia obecnej Prezes Sądu Najwyższego, wzywając do nieuchwalenia jej, patrz: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/07/poland-attempts-to-oust-the-current-supreme-court-president-must-be-rejected/>

¹⁵² Art.111 par.1 i Art. 37 ustawy o Sądzie Najwyższym:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000005/T/D201800005L.pdf>

¹⁵³ <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1193143,mitera-przewodniczaczy-krs-nie-przesle-do-sn-odwolan-3-sedziow.html>

¹⁵⁴ http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=234-271e0911-7542-42c1-ba34-d1e945caefb2&ListName=Komunikaty_o_sprawach

¹⁵⁵ Tekst pytań prejudycjalnych w jęz. polskim: <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iii%20po%207-18.pdf>

- zgodnie z przepisami UE chroniącymi sędziów przed dyskryminacją ze względu na wiek Sąd Najwyższy ma obowiązek odmówić zastosowania przepisów krajowych zmuszających grupę sędziów do przejścia na emeryturę¹⁵⁶;
- nowa Izba Dyscyplinarna złożona z sędziów wybranych według nowych przepisów stanowi niezależny sąd w rozumieniu przepisów UE¹⁵⁷.

Waga tej sprawy sięga dalej niż tylko spraw poszczególnych sędziów Sądu Najwyższego, którzy złożyli oświadczenie woli dalszego orzekania w SN po osiągnięciu określonego ustawą wieku emerytalnego. Orzeczenie TSUE będzie ostateczną oceną tego czy nowe prawo - na mocy którego członkowie KRS wybierani są przez parlament - pozostaje w zgodzie z prawem UE. W myśl nowej ustawy Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego „składa się z sędziów wybranych przez [KRS]”¹⁵⁸. Sąd Najwyższy wystąpił do TSUE o wyjaśnienie czy Izba Dyscyplinarna, mianowana przez organ o wątpliwej niezależności, może być uważana za „niezależny sąd lub trybunał w rozumieniu prawa UE”¹⁵⁹.

24 września 2018 r. Komisja Europejska pozwała Polskę przed TSUE za naruszenie zasady niezawisłości sędziowskiej, które wynika z nowej ustawy o Sądzie Najwyższym¹⁶⁰ (patrz poniżej: *Reakcja UE*). W listopadzie 2018 r. TSUE zastosował na wniosek KE środek tymczasowy celem przywrócenia w polskim Sądzie Najwyższym stanu sprzed dnia 3 kwietnia 2018 r. W grudniu 2018 r. Polska, będąc zmuszona do wykonania środka tymczasowego, znowelizowała ustawę o Sądzie Najwyższym, przywracającą do orzekania sędziów Sądu Najwyższego, którzy zostali zmuszeni do przedwczesnego odejścia na emeryturę.

We wczesnych godzinach porannych 26 kwietnia 2019 r. Sejm przyjął kolejną nowelizację ustawy o Sądzie Najwyższym. Nowelizacja wykluczyła możliwość wnoszenia odwołań od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa, co oznacza brak możliwości rozpoznania odwołań złożonych przez trzech sędziów Sądu Najwyższego zmuszonych do przejścia na emeryturę, o których mowa wyżej¹⁶¹.

Protest przed Sądem Najwyższym w Warszawie, 16 lipca 2017 r. © Grzegorz Żukowski/ Amnesty International

¹⁵⁶<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=210388&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3978813>

¹⁵⁷ Sprawa C-585/18, patrz:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=210384&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3980131>

¹⁵⁸ Sprawa C-585/18, Pytanie nr 1.

¹⁵⁹ Sprawa C-585/18, Pytanie nr 1.

¹⁶⁰<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207961&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1490238>

¹⁶¹ Artykuł 8 nowelizacji. W chwili gdy powstawał niniejszy raport sprawa była rozpatrywana przez TSUE, do którego Sąd Najwyższy zwrócił się z pytaniami prejudycjalnymi:
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207961&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1490238>

KOLEJNE NOWELIZACJE USTAWY O SĄDZIE NAJWYŻSZYM

20 lipca 2018 r. Sejm przyjął kolejną ustawę zmieniającą między innymi ustawę o Sądzie Najwyższym oraz ustawę o Krajowej Radzie Sądownictwa. Podpisane przez Prezydenta 26 lipca nowelizacje weszły w życie 10 sierpnia 2018 roku¹⁶². Kluczową zmianę stanowiła procedura wyboru nowego Prezesa Sądu Najwyższego. Zgodnie z nowelizacją ustawy, Zgromadzenie Ogólne Sędziów SN będzie wybierało i przedstawiało Prezydentowi kandydatów na Pierwszego Prezesa SN niezwłocznie po obsadzeniu 2/3 liczby stanowisk (czyli około 80 ze 120). Wcześniej było to możliwe po obsadzeniu 110 stanowisk¹⁶³.

KRS wybrała wielu nowych sędziów Sądu Najwyższego, o których mówi się, że są powiązani z partią rządzącą. Spośród 12 kandydatów do Izby Dyscyplinarnej sześciu jest blisko związanych z Prokuratorem Generalnym, który jest jednocześnie Ministrem Sprawiedliwości¹⁶⁴. Za przykład może posłużyć prokurator Małgorzata Bednarek, która do czasu mianowania we wrześniu 2019 r. do Izby Dyscyplinarnej była prokuratorem awansowanym przez Ministra Sprawiedliwości do biura Prokuratora Krajowego¹⁶⁵.

Chociaż wdrożenie nowelizacji ustawy o Sądzie Najwyższym z roku 2017 zostało częściowo wstrzymane przez interwencję Komisji Europejskiej, nowelizacja wydaje się służyć dwóm zasadniczym celom: a) zakończeniu kadencji obecnych sędziów Sądu Najwyższego i uformowaniu „nowego” Sądu Najwyższego składającego się z sędziów wybranych przez upolitycznioną Krajową Radę Sądownictwa; oraz b) zapewnienia, że sądem drugiej instancji w postępowaniach dyscyplinarnych będzie Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego, składająca się z sędziów wybranych przez polityków.

4.4 STANDARDY MIĘDZYNARODOWE I PRAWO UE

Postępowania dyscyplinarne są właściwym środkiem zapewniającym odpowiedzialność sędziów, jednak organy państwowe powinny powstrzymać się od wykorzystywania ich do uciszania krytyków lub osób uważanych za krytyków rządu. W roku 2007 Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. niezależności sędziów i prawników zaznaczył, że „rządy często uważają działania sędziów i prawników na rzecz ochrony praw człowieka i fundamentalnych wolności za działanie polityczne”¹⁶⁶.

W celu zapewnienia niezależności systemu sądownictwa, sędziowie, adwokaci i prokuratorzy muszą być chronieni przed naciskami, ingerencją lub groźbami które mogą wpływać na bezstronność ich ocen i decyzji¹⁶⁷.

Kluczowym kryterium niezależności sądownictwa jest **brak ingerencji**. Zgodnie z zasadami 2 i 4 Podstawowych zasad niezależności sądownictwa (Zasady podstawowe) brak ingerencji oznacza, że „żaden organ władzy, jednostka lub grupa jednostek nie może ingerować w decyzje sędziów, powinni oni uszanować i podporządkować się decyzjom podejmowanym przez władze sądownicze. Sędziowie wyrokują o przedstawionych im sprawach w sposób nie tylko bezstronny i zgodny z obowiązującym prawem, ale również *wolny od wszelkich groźb i ingerencji*”¹⁶⁸.

Udokumentowane w raporcie przypadki obejmują postępowania dyscyplinarne podjęte wobec sędziów wyrażających publicznie swoje obawy i krytyczne opinie o rządowej reformie sądownictwa. Na gruncie międzynarodowego prawa praw człowieka przedstawiciele sądownictwa mają zagwarantowane „**prawo do wolności słowa**, przekonań, zrzeszania się i pokojowych zgromadzeń, z zastrzeżeniem, że korzystając z tych praw zachowują godność swojego urzędu oraz chronią niezależność i bezstronność sądownictwa”¹⁶⁹.

W odniesieniu do postępowań dyscyplinarnych przeciw sędziom, Zasady wskazują, że „skarga lub oskarżenie przeciw sędziemu w zakresie jego/jej obowiązków sędziowskich powinny być bezzwłocznie

¹⁶² <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju.3/prezydent-podpisal-ustawe-o-sadzie-najwyzszym.856682.html>;

<https://www.newsweek.com/judge-who-wont-retire-quietly-opinion-1066526>

¹⁶³ <https://prawo.gazeta.prawna.pl/artykuly/1172616.wybor-i-prezesa-sn-zmiany-w-procedurze-projekt-pis.html>

¹⁶⁴ <http://wyborcza.pl/7,75398,23815901,krs-wybiera-sedziow-sn-mariusz-muszynski-zrezygnowal.html>

¹⁶⁵ <http://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,23530282,inkwizytorka-od-ziobry-trafi-do-sadu-najwyzszego-sedziowie.html>

¹⁶⁶ A/HRC/4/25, par 16. <https://undocs.org/A/HRC/4/25>

¹⁶⁷ Raport Specjalnego Sprawozdawcy ds. niezależności sędziowskiej i adwokackiej, Gabrieli Knaut, czerwiec 2017 r., A/HRC/35/31, par. 70.

¹⁶⁸ Podstawowe zasady niezależności sądownictwa: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/independencejudiciary.aspx>

¹⁶⁹ Zasada 8 Podstawowych zasad niezależności sądownictwa.

i uczciwie poddane odpowiedniej procedurze. Sędziemu przysługuje **prawo do sprawiedliwego procesu**¹⁷⁰. Decyzje podjęte w postępowaniu dyscyplinarnym, zawieszenie lub usunięcie sędziego z urzędu powinny być poddane niezależnej kontroli¹⁷¹. W swoim raporcie z roku 2014 Specjalny Sprawozdawca ds. niezależności sędziów i prawników, Gabriela Knaul, podkreśla wagę niezależności organu pociągającego do odpowiedzialności sędziów i prokuratorów: „Organ ten winien zapewnić przejrzystość wszelkich postępowań dyscyplinarnych, a obwinionym zapewnić zabezpieczenia proceduralne, w tym prawo do obrony oraz odwołania przed właściwym sądem wyższej instancji”¹⁷².

PRAWO UE

Zgodnie z artykułem 19(1) Traktatu o Unii Europejskiej, w związku z artykułem 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, na państwa członkowskie, w tym na Polskę, nakłada się wymóg zagwarantowania prawa do skutecznego środka odwoławczego przed właściwym sądem wyższej instancji. Nowe postępowania dyscyplinarne dające nadmierne uprawnienia Ministrowi Sprawiedliwości oraz szczególna pozycja Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego¹⁷³ doprowadziły Komisję Europejską w kwietniu 2019 r. do wniosku, że Polska nie spełnia wymogów prawa UE. Komisja stwierdziła w szczególności, że Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego nie jest organem niezależnym¹⁷⁴.

Protest przed budynkiem Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce, 25 czerwca 2018 r., nawołujący UE do dalszego wzywania Polski do przestrzegania rządów prawa. © Barbora Černušáková/ Amnesty International

¹⁷⁰ Zasada 17 Podstawowych zasad niezależności sądownictwa.

¹⁷¹ Zasada 20 Podstawowych zasad niezależności sądownictwa; Zasada 15.6 Zasad z Bangalore.

¹⁷² <https://undocs.org/A/HRC/26/32>, par 90.

¹⁷³ Izba Dyscyplinarna posiada własnego Prezesa i własny budżet (Artykuł 7.4 ustawy o Sądzie Najwyższym). W przeciwieństwie do innych izb Sądu Najwyższego, Prezes Sądu Najwyższego nie może delegować członków izby Dyscyplinarnej do innych izb Sądu Najwyższego bez zgody Prezesa Izby Dyscyplinarnej (artykuł 35.3 ustawy o Sądzie Najwyższym).

¹⁷⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_en.htm

5. SYTUACJA PROKURATORÓW

„Bez niezależnej prokuratury nie ma sprawiedliwości”.

Krzysztof Parchimowicz, Prezes Stowarzyszenia Prokuratorów Lex Super Omnia¹⁷⁵

W 2016 r. wprowadzono zmiany do ustawy Prawo o Prokuraturze zwiększające kompetencje Ministra Sprawiedliwości. Ustawa połączyła funkcję Ministra Sprawiedliwości z funkcją Prokuratora Generalnego i wyposażyła go w nowe kompetencje, w tym uprawnienie do wydawania pisemnych poleceń wszystkim prokuratorom w każdej sprawie¹⁷⁶. Nowelizacja przyznała również prokuratorom przełożonym prawo do zmiany lub uchylecia decyzji prokuratora podległego¹⁷⁷ a Minister Sprawiedliwości jako Prokurator Generalny może zmienić lub uchylić każdą decyzję podjętą przez któregośkolwiek z prokuratorów¹⁷⁸. Minister Sprawiedliwości nabył również nowe uprawnienia w zakresie zarządzania prokuraturą, na przykład proponuje kandydata na stanowisko Prokuratora Krajowego¹⁷⁹, powołuje i odwołuje szefów prokuratur rejonowych, okręgowych i regionalnych¹⁸⁰.

Prokuratorzy odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu ofiarom naruszeń praw człowieka dostępu do skutecznych środków prawnych. Nadzorują dochodzenia odgrywając również istotną rolę w zapewnieniu ochrony praw człowieka podejrzanych w postępowaniach karnych. Europejski Trybunał Praw Człowieka w uznaniu kluczowej roli prokuratorów zaznaczył, że „zarówno sądy jak i organy postępowania przygotowawczego muszą pozostać wolne od nacisków politycznych”¹⁸¹. Prokuratorzy powinni podejmować decyzje autonomicznie oraz, współpracując z innymi organami, wykonywać swoje obowiązki w sposób wolny od nacisków zewnętrznych i ingerencji władzy wykonawczej lub parlamentu, z zachowaniem reguł odpowiedzialności i trójpodziału władzy¹⁸².

Komentując sytuację w Polsce w czerwcu 2016 roku Komisarz Praw Człowieka Rady Europy ostrzegł, że rozszerzenie uprawnień Ministra Sprawiedliwości nie zostało zrównoważone „jasnymi i mocnymi zabezpieczeniami przed nadużyciem... posiada [on] możliwość interwencji na każdym etapie postępowań prowadzonych przez prokuratorów, wydając instrukcje, wytyczne lub polecenia dotyczące konkretnych środków podejmowanych w konkretnych sprawach”¹⁸³.

W roku 2016 Prokurator Generalny użył swoich uprawnień do wymiany osób kierujących wszystkimi 11 prokuraturami regionalnymi oraz 44 z 45 prokuratur okręgowych, wraz z zastępcami, jak również

¹⁷⁵ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

¹⁷⁶ Artykuł 13.2 ustawy Prawo o prokuraturze. Szczegółowe informacje w języku angielskim: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)028-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)028-e), par. 45-60

¹⁷⁷ Artykuł 8 ustawy o Prawo o prokuraturze.

¹⁷⁸ Artykuł 13.2 ustawy o Prawo o prokuraturze.

¹⁷⁹ Prokurator Krajowy jest zastępcą Prokuratora Generalnego.

¹⁸⁰ Artykuł 15.1 ustawy Prawo o prokuraturze. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160000177/U/D20160177Li.pdf>

¹⁸¹ *Guja przeciwko Mołdawii* (Wielka Izba), nr 14277/04, par. 86.

¹⁸² *Kolevi przeciwko Bułgarii*, nr 1108/02, 05/02/2010, par. 148-149; *Pantea przeciwko Rumunii*, nr 33343/96, 03/09/2003, par 238;

Moulin przeciwko Francji, nr 37104/06, 23/02/2011, par. 57.

¹⁸³ Raport Nilsa Muiznieksa, Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, par. 95: <https://rm.coe.int/16806db712>

307 z 342 szefów prokuratur rejonowych¹⁸⁴. Oprócz powyższych zmian, do końca 2016 roku z ogólnej liczby 6000 prokuratorów polskich 500 zostało zdegradowanych na niższe stanowiska, przeniesionych do innych lokalizacji lub zmuszonych do odejścia na emeryturę¹⁸⁵.

W lutym 2017 roku grupa prokuratorów założyła stowarzyszenie pod nazwą *Lex Super Omnia*¹⁸⁶. Szybko stało się ono znane z powodu publicznej krytyki rządowej „reformy” sądownictwa. Jego prezes, Krzysztof Parchimowicz, zauważył: „Moje problemy zaczęły się od wywiadów - nagle ktoś krytykował prokuratorów. [Jednocześnie] kontrolę nad prokuraturą przejęli znajomi polityków. Łamali wszelkie zasady awansu zawodowego: wszystko działa się na zasadzie nepotyzmu”¹⁸⁷.

Prokurator Parchimowicz zauważył również, że nowe praktyki miały demoralizujący wpływ na prokuratorów: „Bez niezależnej prokuratury nie ma sprawiedliwości”¹⁸⁸.

Krzysztof Parchimowicz został objęty trzema postępowaniami dyscyplinarnymi związanymi z wystąpieniami w mediach, w których krytykował Prokuratora Generalnego oraz Prokuratora Krajowego. We wszystkich trzech postępowaniach w marcu 2018 r. sąd dyscyplinarny uznał, że chociaż prokurator nie może wyrażać swoich opinii publicznie bez informowania przełożonych, to jednak szkoda wyrządzona przez wypowiedzi Krzysztofa Parchimowicza była znikoma¹⁸⁹. Mimo to zastępca Prokuratora Krajowego formułuje przeciwko niemu kolejne zarzuty dyscyplinarne¹⁹⁰ (patrz poniżej: *Solidarność z prokuratorami*).

„Prawo pozwala nam na tworzenie organizacji zawodowych, a jako ich członkowie mamy prawo do wolności słowa. Niestety rzecznik dyscyplinarny zdaje się uważać, że ustawa o prokuraturze stoi ponad międzynarodowym prawem praw człowieka”, stwierdził prokurator Parchimowicz w rozmowie z Amnesty International.

6 maja 2019 r. w sądzie dyscyplinarnym przy Prokuraturze Generalnym odbyło się przesłuchanie prokuratora Piotra Wójtowicza z Prokuratury Rejonowej w Legnicy¹⁹¹. W czerwcu 2017 r. brał on udział w protestach domagających się niezależności sądownictwa. Wcześniej znalazł się wśród prokuratorów zdegradowanych w następstwie zmian w prokuraturze w roku 2016; był Prokuratorem Okręgowym w Legnicy, z tytułem prokuratura apelacyjnego we Wrocławiu, a trafił do Prokuratury Rejonowej w Legnicy¹⁹². Podczas protestów w 2017 roku przed budynkiem Prokuratury Rejonowej w Legnicy, prokurator Wójtowicz mówił: „Nie mam nic do stracenia. Co mi mogą zrobić? Przenieść do Ełku? [miasto 600km od Legnicy]”¹⁹³.

Ta wypowiedź stała się podstawą postępowania dyscyplinarnego. Dochodzenie zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego wykazało we wrześniu 2018 r., że prokurator Wójtowicz nie naruszył wymogu dochowania apolityczności. Prokurator Krajowy nie podzielał jednak tej opinii i złożył odwołanie od tej decyzji¹⁹⁴.

„W tej sprawie nie chodzi tylko o to, czy prokuratorzy mogą cieszyć się wolnością słowa i zgromadzeń, ale o przyszłość polskiej prokuratury”, uważa Joanna Jakubowska-Siwko, adwokat prokuratora Wójtowicza¹⁹⁵.

Sąd dyscyplinarny 11 czerwca 2019 r. oddalił stawiane prokuratorowi Wójtowiczowi zarzuty naruszenia godności urzędnika publicznego¹⁹⁶.

W chwili tworzenia niniejszego raportu toczyły się postępowania w fazie przygotowawczej dotyczące co najmniej 6 prokuratorów oraz co najmniej 5 postępowań, w których prokuratorzy otrzymali już akty oskarżenia za publiczne wypowiedzi lub udział w protestach i wydarzeniach publicznych¹⁹⁷.

¹⁸⁴ *Raport: Prokuratura pod specjalnym nadzorem*, listopad 2018 r., str. 7: <https://for.org.pl/pl/a/6413,raport-prokuratura-pod-specjalnym-nadzorem-kadry-i-postepowanie-dobrej-zmiany>

¹⁸⁵ Amnesty International, *Rule of Law and Human Rights Concerns in Poland*, aktualizacja – maj 2017 r. str. 7: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR3762272017ENGLISH.pdf>

¹⁸⁶ <http://lexso.org.pl/o-nas/>

¹⁸⁷ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

¹⁸⁸ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

¹⁸⁹ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa. Korespondencja elektroniczna 21 stycznia 2019 r.

¹⁹⁰ Patrz: <https://oko.press/sad-nad-niezalaznym-prokuratorem-krzysztofem-parchimowiczem/>

¹⁹¹ <https://oko.press/scigani-prokuratorzy-iuz-nie-beda-sami-wspieraja-ich-prawnicy-sedziowie-i-zwykli-obywatele/>

¹⁹² Po połączeniu funkcji Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości, co miało miejsce w marcu 2016 r., z ogólnej liczby 6000 prokuratorów polskich 500 zostało zdegradowanych na niższe stanowiska, przeniesionych do innych lokalizacji lub zmuszonych do odejścia na emeryturę. Amnesty International przeprowadziło rozmowę z dwoma zdegradowanymi prokuratorami 23 marca 2017 r. w Warszawie.

¹⁹³ <https://oko.press/sad-nad-prokuratorem-wojtowiczem-za-obrone-wolnych-sadow/>

¹⁹⁴ <https://oko.press/sad-nad-prokuratorem-wojtowiczem-za-obrone-wolnych-sadow/>

¹⁹⁵ <http://wyborcza.pl/7,75398,24757958,dyscyplinarka-za-obrone-sadow-sprawa-prokuratora-wojtowicza.html>

¹⁹⁶ Informacje uzyskane przez Amnesty International od zespołu obrońców prokuratora Wójtowicza 11 czerwca 2019 r.

¹⁹⁷ Postępowania dyscyplinarne prowadzone są przeciwko prokuratorom: Wojciechowi Sadrakule, Ewie Wrzosek, Krzysztofowi Parchimowiczowi, Katarzynie Gembalcyk, Dariuszowi Kornelukowi. Prowadzone było również postępowanie przeciw Jackowi Kauczowi, który zmarł w marcu 2019 r.

Prokuratorzy odgrywają kluczową rolę w wymiarze sprawiedliwości, a zatem również w ochronie praw człowieka, w tym w prawie do ochrony prawnej ofiar przestępstw. Zgodnie z Wytycznymi ONZ dot. roli prokuratorów, powinni oni „wykonywać swoje funkcje w sposób bezstronny, unikając wszelkich form dyskryminacji politycznej, społecznej, religijnej, rasowej, kulturowej, seksualnej czy jakiegokolwiek innej”¹⁹⁸. Istnieją obawy, że wskutek reformy 2016 roku ograniczona została zdolność prokuratury do pełnienia swojej roli w zgodzie z powyższymi wytycznymi. Zmiany z 2016 roku poddały prokuraturę kontroli polityka - Ministra Sprawiedliwości - który stał się najwyższym organem prokuratury¹⁹⁹.

SOLIDARNOŚĆ Z PROKURATORAMI

W miarę jak nasilały się postępowania dyscyplinarne przeciwko prokuratorom w pierwszej połowie 2019 roku, ich koledzy po fachu wraz z innymi aktywistami organizowali akcje solidarnościowe. W kwietniu 2019 r. sąd pierwszej instancji zmuszony był odroczyć rozprawę Krzysztofa Parchimowicza z uwagi na obecność dużej liczby wspierających go osób²⁰⁰. Sąd dyscyplinarny miał przeprowadzić rozprawę w sprawie zarzutów dyscyplinarnych wobec Krzysztofa Parchimowicza za oświadczenie wydane przez *Lex Super Omnia* w lutym 2017 roku²⁰¹. Stowarzyszenie wyraziło wtedy w Internecie obawy o instrumentalizację prokuratury w sprawie dotyczącej krakowskiej sędzi, która wydała wyrok uniewinniający lekarzy. Zbigniew Ziobro był w sprawie oskarżycielem posiłkowym²⁰². *Lex Super Omnia* stwierdziło, że postępowanie przeciw sędziemu krakowskiemu stanowiło próbę wywierania wpływu na decyzję sądową i nazwało je bezprawnym²⁰³. W odpowiedzi rzecznik dyscyplinarny oskarżył trzech członków stowarzyszenia, w tym Krzysztofa Parchimowicza, o „wykroczenie przeciw godności urzędu prokuratora”.

Dnia 11 kwietnia 2019 r. na rozprawę dyscyplinarną przybyła grupa kilkudziesięciu osób wspierających prokuratora Parchimowicza, w tym sędziowie i adwokaci oraz aktywiści zaangażowani w inne protesty w Polsce. Adwokat Krzysztofa Parchimowicza wnioskuje o zmianę sali, aby umożliwić udział publiczności w rozprawie; sąd dyscyplinarny przychylił się do wniosku i odroczył rozprawę.

„Jeździmy na rozprawy jedni do drugich, zawiadamiamy resztę, w tym sędziów i prawników”, wyjaśnia prokurator Parchimowicz²⁰⁴.

6 maja 2019 r. liczna grupa osób wspierających zebrała się na rozprawie dyscyplinarnej prokuratora Piotra Wójtowicza. Demonstranci z banerami #WolnaProkuratura wypełnili hall budynku Prokuratury Krajowej.

Pikieta przed Biurem Prokuratora Krajowego, 28 lutego 2019 r. ©Inicjatywa obywatelska Wolna Prokuratura.

¹⁹⁸ Wytyczne, art. 13.

¹⁹⁹ Opinia Komisji Weneckiej nt. ustawy o prokuraturze, grudzień 2017 r., str. 10: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)028-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)028-e)

²⁰⁰ <https://oko.press/sad-nad-niezaleznym-prokuratorem-krzysztofem-parchimowiczem/>

²⁰¹ <http://lexso.org.pl/2017/02/14/stanowisko-stowarzyszenia-w-sprawie-instrumentalnego-podejmowania-sledztw/>

²⁰² <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sledztwo-ws-sedzi-prowadzila-proces-ws-smierci-ojca-ziobry,713165.html>; oraz: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/proces-ws-smierci-herzego-ziobry-sad-odrzuil-wnioski-oskarzycieli,708244.html>

²⁰³ <http://lexso.org.pl/2017/02/14/stanowisko-stowarzyszenia-w-sprawie-instrumentalnego-podejmowania-sledztw/>

²⁰⁴ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r., Warszawa.

6. WPŁYW NA SPOŁECZEŃSTWO

„Prawo jest po to żeby cię chronić, używaj go jako narzędzia, nie bój się go”, Elżbieta Podleśna, aktywistka praw człowieka, nauczyła się tych słów w latach osiemdziesiątych od swojego ojca, byłego sędziego i członka Solidarności. „Chadzałam na bożonarodzeniowe przedstawienia do sądu, więc sąd kojarzy mi się z tym i z kreskówką *Wilk i zając*²⁰⁵, a także z zapachem pomarańczy, papieru i togi”, wspomina²⁰⁶.

Elżbieta Podleśna ma spore doświadczenie nabyte na posterunkach policji, salach sądowych i w kancelariach prawnych. Jest jedną z 14 kobiet, które 11 listopada 2017 roku próbowały dołączyć do

Grafika przedstawiająca Elżbietę Podleśną ©Marta Frej

Marszu Niepodległości w Warszawie z transparentem „Faszyzm Stop”. Grupa uczestników marszu zaatakowała kobiety słownie i fizycznie, raniąc kilka z nich, w tym Elżbietę Podleśną.

Na początku maja 2019 roku Elżbieta Podleśna podróżowała do Belgii i Holandii, gdzie rozmawiała z Amnesty International i zainteresowanymi osobami o sytuacji polskich aktywistów. Kiedy 6 maja wróciła do Warszawy, o godzinie 6:00 rano policja weszła do jej mieszkania. Zatrzymano ją i przesłuchiwano kilka godzin w związku z podejrzeniem o „obrazę uczuć religijnych”²⁰⁷.

²⁰⁵ Znana radziecka kreskówka z lat 80-tych przedstawiająca Zająca, który ciągle przechytza Wilka: https://en.wikipedia.org/wiki/Well,_Just_You_Wait!

²⁰⁶ Rozmowa z Amnesty International, 3 maja 2019 r.

²⁰⁷ Art. 196 Kodeksu karnego: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553>

Policja twierdziła, że w mieszkaniu Elżbiety Podleśnej znaleziono kopie plakatów przedstawiających Maryję Dziewicę z tęczową aureolą (w kolorach flagi LGBTQ)²⁰⁸. W przypadku uznania jej winną, mogła zostać skazana na dwa lata pozbawienia wolności. Amnesty International przypominała, że tego rodzaju grafiki nie są przestępstwem i chroni je wolność słowa²⁰⁹.

Elżbieta Podleśna brała udział w protestach od kwietnia 2016 roku, kiedy to dołączyła do zgromadzenia protestującego przeciw nacjonalistycznemu marszowi w Warszawie. Jej pokojowa działalność spowodowała konsekwencje w postaci 14 postępowań przeciwko niej, prowadzonych zarówno na podstawie Kodeksu wykroczeń jak i Kodeksu karnego. Boi się nie samych postępowań, ale potencjalnego braku sprawiedliwości. „Jeśli złamię prawo, chcę, żeby sędzia mi o tym powiedział. Ale żądam również uzasadnienia, *dlaczego* mój akt obywatelskiego nieposłuszeństwa jest łamaniem prawa”²¹⁰.

Znany dziennikarz telewizyjny powiedział Amnesty International w trakcie demonstracji w sprawie niezależnych sądów w lipcu 2017 r., że: „politycy nie lubią dziennikarzy, i tak ma być. Dziennikarze lustrują rząd, piszą o ich aferach, piszą o niesprawiedliwości. Przypadki spraw cywilnych wytaczanych dziennikarzom są powszechne na całym świecie. Ja ze swojej strony również spotkałem się ze skargami ze strony polityków. Ale czuję się bezpieczny, bo mieliśmy wolne sądy”.

Andrzej Majdan, aktywista, którego status został zmieniony przez prokuratora z „pokrzywdzonego” na „podejrzanego” w trakcie postępowania karnego w sprawie użycia przemocy podczas zgromadzenia (sprawa opisana poniżej), skomentował to tak: „Niezależne sądy, z perspektywy człowieka niewinnego, oskarżonego w procesie politycznym są jedyną szansą na obiektywną i sprawiedliwą ocenę mojej sprawy”²¹¹.

Amnesty International obszernie udokumentowała trudności, których demonstranci tacy jak Elżbieta Podleśna doświadczyli ze strony wymiaru sprawiedliwości²¹². Odkąd w 2017 roku weszła w życie zmiana ustawy Prawo o zgromadzeniach²¹³, zwykłe pokojowe zgromadzenia w celu wyrażenia niezadowolenia poskutkowały setkami zatrzymań demonstrantów przez policję i długotrwałymi postępowaniami sądowymi, w ramach których próbowali oczyścić się z zarzutów²¹⁴. Sądy są niezwykle ważne dla demonstrantów, ale także dla wszystkich, którzy chcą zgodnie z prawem wyrażać swoje opinie w sprawach publicznych bez obawy o konsekwencje. Niezależne sądy gwarantują możliwość korzystania z wolności słowa i wolności zgromadzeń w przypadkach sprzeciwiania się osobom sprawującym władzę.

Choć postępowanie przeciwko sędziemu Jęksie wyłącznie za jego wyrok w sprawie demonstrantki (zobacz wyżej: *Postępowania za wydane orzeczenie*) jest najbardziej wyrazistym przykładem użycia nowego systemu postępowań dyscyplinarnych w celu zdyscyplinowania i uciszenia sędziów, to Amnesty International udokumentowała także inne przykłady nacisku na sędziów i prokuratorów w sprawach dotyczących ochrony praw osób demonstrujących.

6.1 SPRAWA SĘDZIEGO DOMINIKA CZESZKIEWICZA

W styczniu 2017 r. Sędzia Dominik Czeszkiewicz z Sądu Rejonowego w Suwałkach, w północno-wschodniej Polsce, wydał wyrok w sprawie grupy aktywistów, którzy w marcu 2016 r. na otwarciu wystawy protestowali przeciwko, kandydatce PiS-u w nadchodzących wyborach do Senatu.

Powołując się na Europejską Konwencję Praw Człowieka oraz inne standardy, sędzia Czeszkiewicz uniewinnił aktywistów od zarzutu zakłócania porządku publicznego „krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrzykiem”²¹⁵. Policja odwołała się od tego orzeczenia. Według doniesień medialnych, 25 marca 2017 roku wiceminister sprawiedliwości spotkał się z sędzią Sądu Okręgowego Jackiem Sowulem, który miał rozpatrywać odwołanie²¹⁶. 6 kwietnia, sędzia Sowul uchylił wyrok uniewinniający i skierował sprawę do

²⁰⁸ Art. 196 Kodeksu karnego.

²⁰⁹ <https://www.amnestyusa.org/press-releases/activist-arrested-in-poland-and-house-raided-after-amnesty-international-meeting/>

²¹⁰ Spotkanie z Amnesty International, 3 maja 2019 r., Den Haag.

²¹¹ Korespondencja z Amnesty International, 20 maja 2019 r.

²¹² Amnesty International. *Polska: Demonstracje w obronie praw człowieka*, październik 2017 r. (Index: EUR 37/7147/2017); Amnesty International. *Moc ulicy. W obronie pokojowych wolności zgromadzeń w Polsce*, czerwiec 2018 (Index: EUR 37/8525/2018).

²¹³ W grudniu 2016 r. parlament przyjął nowelizację ustawy Prawo o zgromadzeniach, w myśl której „zgromadzenia cykliczne” otrzymały priorytet w stosunku do innych zgromadzeń w tym samym miejscu i tym samym czasie. Nowelizacja weszła w życie w kwietniu 2017 i posłużyła za podstawę do zakazania wszelkich kontrmanifestacji w centrum Warszawy w pobliżu cyklicznie organizowanych „miesięcznic smoleńskich”. Patrz również: Amnesty International, *Moc ulicy. W obronie pokojowych wolności zgromadzeń w Polsce*, czerwiec 2018 r.

²¹⁴ Amnesty International, *Moc ulicy. W obronie pokojowych wolności zgromadzeń w Polsce*, czerwiec 2018 r.

²¹⁵ Art. 51.1 Kodeksu wykroczeń.

²¹⁶ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/suwalki-sedzia-jacek-sowul-i-kulisy-wyroku-przeciwko-dzialaczom-kod.784627.html>

ponownego rozpoznania²¹⁷, po którym ponownie uniewinniono demonstrantów. Wydanie ostatecznego wyroku zajęło kolejny rok. W maju 2018 roku Sąd Rejonowy w Suwałkach stwierdził, że aktywiści faktycznie zakłócili porządek publiczny, ale nie nałożył na nich żadnych sankcji²¹⁸.

Wpływowi politycy Prawa i Sprawiedliwości odnosili się krytycznie do wyroków wydawanych przez Sąd Rejonowy w Suwałkach i wprost atakowali sędziego Czeszkiewicza, który jako pierwszy uniewinnił aktywistów. W styczniu 2018 roku, sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, Jarosław Zieliński, który był jednym z polityków biorących udział w otwarciu wystawy, powiedział w wywiadzie radiowym, że sędzia Czeszkiewicz „zachęcał do łamania prawa”²¹⁹.

26 stycznia 2018 roku, kolegium sędziów Sądu Okręgowego w Suwałkach podjęło decyzję o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu Czeszkiewiczowi. Powiedział on Amnesty International: „Po [pierwszym uniewinniającym] wyroku wszyscy ostrzegali mnie, żebym był ostrożny. Parę miesięcy temu, ktoś mi powiedział, że wszczęto przeciwko mnie postępowanie dyscyplinarne. Teraz wiem, że po prostu czekali, aż popełnię jakiś błąd”²²⁰.

17 stycznia 2018 roku sędziemu Czeszkiewiczowi przydzielono sprawę dotyczącą osoby nieletniej z adnotacją „sprawa pilna”. Termin jej przesłuchania wyznaczył na 26 stycznia. Wtedy zainterweniował prezes Sądu Okręgowego Jacek Sowul, który uznał za konieczne przyspieszenie daty przesłuchania. Stało się to podstawą do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego Czeszkiewicza²²¹.

Postępowanie trwało od stycznia do maja 2018 r. W kwietniu 2018 roku, zastępca rzecznika dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w Suwałkach sporządził dyscyplinarny akt oskarżenia przeciwko sędziemu Czeszkiewiczowi, zarzucając mu popełnienie błędów proceduralnych w postaci niewyznaczenia wystarczająco szybkiego terminu przesłuchania małoletniej²²². 28 maja 2018 roku, zastępca rzecznika dyscyplinarnego zmienił swoją kwietniową decyzję i zakończył postępowanie. Stwierdził, że nie było podstaw do prowadzenia sprawy przeciwko sędziemu Czeszkiewiczowi i oświadczył, że „efekt dyscyplinujący” osiągnięto już dzięki dotychczasowemu postępowaniu²²³.

Sprawa ta miała miejsce przed pełnym wejściem w życie nowego systemu postępowań dyscyplinarnych. Nie zostali jeszcze powołani ani Rzecznik Dyscyplinarny Sądów Powszechnych ani członkowie nowej Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. Z nastaniem nowego systemu postępowań dyscyplinarnych, plan uciszenia sędziów i podporządkowania ich władzy wykonawczej zyskał znacznie na sprawności i efektywności. Wśród sędziów, prokuratorów i wszystkich dochodzących swoich praw w sądach narasta obawa, że nowy system postępowań dyscyplinarnych ułatwi wywieranie nacisku na sędziów i jeszcze bardziej podważy niezależność sądownictwa.

6.2 SPRAWY UCZESTNIKÓW PROTESTÓW

14 KOBIET

11 listopada 2017 roku, podczas corocznego Marszu Niepodległości w Warszawie, 14 kobiet stanęło w pobliżu mostu Poniatowskiego i rozwinęło 7-metrowy transparent z napisem „Faszyzm Stop”. Część uczestników marszu zareagowało, atakując kobiety werbalnie i fizycznie. Nagrania, które zdobyła Amnesty International przedstawiają uczestników marszu kąpiących, bijących, plujących i ubliżających 14 kobietom. Kilku z nich złapało Elżbietę Podleśną (zobacz opis powyżej) za szyję i odciągnęło na chodnik. Inni brutalnie przewrócili jedną z protestujących kobiet na ziemię; straciła przytomność i wymagała pomocy lekarskiej.

²¹⁷ <https://oko.press/sad-suwalkach-odpuszcz-dzialaczom-kod-beda-sadzeni-trzeci/> lub <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/suwalki-sedzia-jacek-sowul-i-kulisy-wyroku-przeciwko-dzialaczom-kod,784627.html>

²¹⁸ <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,23444733,krzyczeli-na-wieczu-senator-anders-sa-winni-ale-sedzia-nie.html>

²¹⁹ Wywiad Radio 5 z J. Zielińskim: <https://radio5.com.pl/pierwszy-gosc-w-2018/>

²²⁰ Rozmowa telefoniczna z Amnesty International, 25 marca 2018 r., Białystok.

²²¹ 26 stycznia 2018 roku kolegium sędziów Sądu Okręgowego w Suwałkach podjęło decyzję o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziemu Czeszkiewiczowi: https://siecobywatelska.pl/wp-content/uploads/2018/02/A_2018_02_15_09_09_57_286.pdf

²²² Rozmowa telefoniczna z sędzią Czeszkiewiczem, 20 kwietnia 2018 r.

²²³ Decyzja w posiadaniu Amnesty International.

Kilku wolontariuszy ze straży marszu próbowało ochraniać kobiety, jednak na miejscu nie było policji, by je ochraniać lub zaprowadzić porządek. Policja pojawiła się dopiero po ponad 30 minutach po zdarzeniu²²⁴. Po przybyciu, w wyniku wezwania przez kobiety, funkcjonariusze wylegitymowali je i pytali o powód obecności na marszu, sugerując prowokację z ich strony i umyślne ściągnięcie na siebie kłopotów. Policja nie przesłuchiwała żadnego z uczestników Marszu.

14 kobiet zaatakowanych podczas protestu na Marszu Niepodległości 11 listopada 2017 r.
©Tomasz Stępień/OKO.press

W piśmie z 5 grudnia 2017 roku władze Policji poinformowały Amnesty International, że 11 listopada policja zareagowała na sytuację adekwatnie i w granicach prawa²²⁵.

W lutym 2018 roku, kobiety dowiedziały się - ku ich ogromnego zdziwieniu - że policja podjęła przeciwko 13 z nich postępowanie za „zakłócanie legalnego zgromadzenia”. Po wejściu w życie nowelizacji ustawy Prawo o zgromadzeniach w 2017 roku, Marszowi Niepodległości przyznano status „zgromadzenia cyklicznego”, w związku z tym każda kontrmanifestacja musi zachować obowiązkowy dystans co najmniej 100 metrów. Policja przedstawiła zarzuty 9 z 14 kobiet, na podstawie artykułu 52.2 Kodeksu wykroczeń. 27 września 2018 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieście w wyroku nakazowym uznał je winnymi, orzekł karę grzywny w wysokości 200 złotych i zobowiązał do pokrycia kosztów postępowania. Kobiety złożyły sprzeciw od wyroku. W trakcie pisania raportu postępowanie przed sądem pierwszej instancji było w toku²²⁶.

21 listopada 2017 roku kobiety złożyły zawiadomienie do Prokuratora Okręgowego w Warszawie w związku z ciężkimi obrażeniami ciała²²⁷. Wśród dołączonych dowodów znalazły się zdjęcia i nagrania z marszu, jak również dokumentacja medyczna doznanych obrażeń.

We wrześniu 2018 roku, prokurator zdecydowała o umorzeniu śledztwa w sprawie zawiadomienia kobiet, stwierdzając, że nie doznały one „ciężkich obrażeń ciała”, lecz pomimo przyznania, że ataki i przemoc, której doznały wypełniają znamiona trzech innych przestępstw, prokurator uznała, że „brak jest interesu społecznego” w prowadzeniu dalszego postępowania w tej sprawie²²⁸.

W decyzji prokurator napisała również dalej, że „... zamiarem atakujących nie było pobicie pokrzywdzonych, lecz okazanie niezadowolenia, że znalazły się one na trasie ich przemarszu. Umieszczenie obrażeń wskazuje, że przemoc ze strony napastników nakierowana była na mniej

²²⁴ Rozmowa telefoniczna z Elżbietą Podleśną, 14 listopada 2017 r.

²²⁵ Pismo w posiadaniu Amnesty International.

²²⁶ Rozprawa została wyznaczona na dzień 14 czerwca 2019 r.

²²⁷ Art. 157.1 Kodeksu Karnego.

²²⁸ Decyzja prokuratury z dnia 31 sierpnia 2018 r. w posiadaniu Amnesty International.

newralgiczne części ciała, więc nie można mówić, aby zamiarem atakujących było narażenie poszkodowanych na niebezpieczeństwo...”²²⁹.

Kobiety zaskarżyły decyzję prokuratora o umorzeniu postępowania i sprawa jest w toku. 13 lutego 2019 roku Sąd Rejonowy postanowił o przekazaniu sprawy do prokuratury celem ponownego rozpoznania. Jednocześnie kobiety zaskarżyły umorzenie do prokuratora nadrzędnego w Prokuraturze Regionalnej w Warszawie, który 19 marca 2019 roku również stwierdził, że istnieje interes społeczny w dalszym prowadzeniu dochodzenia²³⁰.

ANDRZEJ MAJDAN

Andrzej Majdan jest 61-letnim dziennikarzem obywatelskim²³¹, dokumentującym publiczne protesty i wydarzenia dla internetowego kanału dla aktywistów²³². W czerwcu 2017 roku, był wolontariuszem-ochroniarzem podczas zgromadzenia zorganizowanego przez Komitet Obrony Demokracji (KOD) upamiętniającego rocznicę protestu robotników i studentów w 1976 roku, podczas którego dwie osoby straciły życie a ponad 200 zostało rannych²³³. Andrzej Majdan powiedział Amnesty International: „nagrywałem protest w odblaskowej kamizelce z logiem KOD-u. W pewnym momencie pojawiła się grupa kontrdemonstrantów, którzy zaczęli zakłócać zgromadzenie. Obecnych było zaledwie 4 funkcjonariuszy straży miejskiej i żadnej policji państwowej... Grupa [kontrdemonstrantów] zaczęła skandować: ‘Śmierć wrogom Ojczyzny’ i inne hasła. Najpierw usunęli ich funkcjonariusze, ale oni kontynuowali... przenieśli się na bok od zgromadzenia i rozłożyli transparent”²³⁴.

Podczas gdy Andrzej Majdan kontynuował dokumentowanie zdarzenia, jeden z kontrdemonstrantów podszedł do niego i chwycił jego plecak.

„Nadeszło więcej mężczyzn i jeden z nich kopnął mnie i uderzył w twarz... Później ktoś zaatakował mnie od tyłu, następnie pojawiło się więcej osób i też zaczęli mnie kopać... W końcu podeszli funkcjonariusze KOD-u i [moi napastnicy] uciekli. Próbowałem jednego z nich przytrzymać za nogę”, opowiadał²³⁵.

Policja pojawiła się ostatecznie 20 minut później i początkowo próbowała przekonać Andrzeja Majdana, że nic się nie zdarzyło. Następnego dnia grupa aktywistów KOD-u zgłosiła sprawę na komisariacie w Warszawie.

W reakcji na napaść, rzeczniczka klubu parlamentarnego rządzącego Prawa i Sprawiedliwości, Beata Mazurek, oświadczyła, że „Każda akcja wywołuje określoną reakcję... To sytuacja, która nie powinna mieć miejsca, ale też ich rozumiem”²³⁶. W podobnym duchu ówczesny Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji obwiniał opozycję, w szczególności partię Platformę Obywatelską: „Oni podburzają, oni szczują, oni dążą do tego, żeby doszło do agresji... na ulicach polskich miast”²³⁷.

W czasie dochodzenia, prokurator prowadzący sprawę zmieniał się trzy razy. Początkowo Andrzej Majdan był traktowany jako pokrzywdzony w tej sprawie, ale w lipcu 2018 roku prokurator sporządziła akt oskarżenia, w którym przedstawiła zarzuty pięciu mężczyznom, którzy go zaatakowali, jak również Andrzejowi Majdanowi²³⁸. Został oskarżony o „udział w bójce lub pobiciu”

²²⁹ Decyzja prokuratury z dnia 31 sierpnia 2019 r.

²³⁰ Decyzja prokuratury z dnia 19 marca 2019 r.

²³¹ Podano wiek w chwili zdarzenia w czerwcu 2017 r. W czasie pisania raportu ma lat 63.

²³² <https://m.facebook.com/VidKOD/>

²³³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wydarzenia_radomskie;

w jęz. angielskim: https://en.wikipedia.org/wiki/June_1976_protests#Events_in_Radom

²³⁴ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r.

²³⁵ Rozmowa z Amnesty International, 7 marca 2019 r.

²³⁶ <https://www.rp.pl/Prawo-i-Sprawiedliwosc/170629198-Beata-Mazurek-Atak-w-Radomiu-Rozumiem-ich-Slowa-rzecznik-PIS-obiegly-swiatowe-media.html>

²³⁷ <https://tygodnik.dorzeczy.pl/33485/Blaszczak-o-incydencie-w-Radomiu-Politycy-PO-daza-do-tego-zeby-doszlo-do-awantur-na-ulicach-polskich-miast.html>

²³⁸ Akt oskarżenia z dnia 30 lipca 2018 r. w posiadaniu Amnesty International.

za co może zostać skazany na karę do trzech lat pozbawienia wolności²³⁹. Sprawa toczy się obecnie przed Sądem Rejonowym w Radomiu.

Sprawy te ilustrują wagę poszczególnych jednostek wymiaru sprawiedliwości w walce o prawa człowieka - od policji, przez prokuraturę, aż po sądy. Reakcja prokuratury na pogwałcenie praw człowieka w przypadku 14 kobiet w Warszawie i Andrzeja Majdana podczas protestu w Radomiu budzą niepokój o spełnienie warunku niezależności, bezstronności i obiektywizmu²⁴⁰. Rezygnacja z postępowania w sprawie 14 kobiet budzi poważne wątpliwości co do kompetencji prokuratorów w zakresie działania w interesie publicznym oraz właściwego uwzględnienia pozycji podejrzanego i pokrzywdzonego w postępowaniu, jak wymagają tego standardy międzynarodowe²⁴¹.

Atak na Andrzeja Majdana (upadający) Radom, 24 czerwca 2017 r. © Filip Błażejowski

²³⁹ Art. 158.1 Kodeksu karnego.

²⁴⁰ Wytyczne o roli Prokuratorów, art. 13a. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfProsecutors.aspx>

²⁴¹ Wytyczne, art. 13.

7. REAKCJA UE

Szereg instytucji Unii Europejskiej z niepokojem monitoruje i reaguje na sytuację w Polsce od 2016 r. Po przyjęciu przez polski parlament w grudniu 2017 r. nowelizacji ustaw o Sądzie Najwyższym i Krajowej Radzie Sądownictwa, Komisja Europejska stwierdziła, że sytuacja w Polsce stanowi „wyraźne ryzyko poważnego naruszenia” praworządności i rozpoczęła procedurę na podstawie artykułu 7 (1) Traktatu o Unii Europejskiej.

7.1 MECHANIZM KONTROLI PRAWORZĄDNOŚCI I ARTYKUŁ 7 TUE

W styczniu 2016 r. w ramach Mechanizmu Kontroli Praworządności Komisja rozpoczęła dialog z Polską w sprawie stanu praworządności w Polsce²⁴². Był to pierwszy przypadek użycia tego mechanizmu od czasu jego powstania w marcu 2014 r. W lipcu 2016 r. Komisja Europejska stwierdziła, że istnieje w Polsce „systemowe zagrożenie dla praworządności” ponieważ Trybunałowi Konstytucyjnemu uniemożliwia się zapewnienie w pełni skutecznej kontroli zgodności z Konstytucją²⁴³. KE wydała cztery zalecenia mające na celu przywrócenie niezależności Trybunału Konstytucyjnego. W grudniu 2016 r. uzupełniła te zalecenia po uwzględnieniu kolejnych niepokojących wydarzeń w Polsce²⁴⁴. Sytuacja uległa dalszemu pogorszeniu w pierwszym półroczu 2017 r., a w lipcu 2017 r. KE wydała ostrzeżenie, że w przypadku dalszego naruszania przez Polskę zasady praworządności, Komisja Europejska uruchomi artykuł 7(1) Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) - mechanizm pociągania do odpowiedzialności, którego celem jest zapewnienie, że wszystkie państwa członkowskie przestrzegają podstawowych wartości UE zapisanych w Artykule 2 TUE²⁴⁵. Komisja wezwała polski rząd do rozwiązania problemów wyszczególnionych w jej zaleceniu w terminie jednego miesiąca i do poinformowania jej o podjętych w tym celu krokach.

Ze względu na to, że władze polskie przyjmowały i wdrażały kolejne ustawy stanowiące zagrożenie dla niezależności sądownictwa, KE uruchomiła procedurę przewidzianą w artykule 7(1) TUE, podejmując w grudniu 2017 r. decyzję o wysłaniu do Rady UE wniosku o „stwierdzenie istnienia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Państwo Członkowskie wartości, o których mowa w artykule 2 TUE”²⁴⁶. Temat „praworządności w Polsce” pozostaje od tego czasu przedmiotem prac Rady UE (w ramach Rady ds. Ogólnych) na mocy „prewencyjnej” klauzuli artykułu 7 TUE. Chociaż ewentualne sankcje wobec Polski mogłyby być przyjęte jedynie po jednomyślnym stwierdzeniu przez państwa członkowskie „poważnego i stałego naruszenia wartości, o których mowa w artykule 2 TUE”²⁴⁷, samo wszczęcie procedury na mocy art. 7 TUE stanowi istotne narzędzie pociągania do odpowiedzialności.

W marcu 2018 r. Parlament Europejski wyraził zgodę na uruchomienie przez Komisję Europejską²⁴⁸ Artykułu 7(1) TUE, podkreślając wielokrotnie wyrażane poważne obawy o stan praworządności w Polsce,

²⁴² http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-62_en.htm

²⁴³ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2643_en.htm

²⁴⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4479_en.htm

²⁴⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-2161_en.htm

²⁴⁶ Komisja Europejska, Bruksela, COM(2017) 835, 20 grudnia 2017 r.

²⁴⁷ Artykuł 7(2) TUE.

²⁴⁸ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0055_EN.html

w tym w szczególności w postaci trzech rezolucji przyjętych przez Parlament Europejski (PE) w roku 2016 i 2017²⁴⁹.

7.2 POSTĘPOWANIA PRZECIWKO POLSCE

Komisja Europejska w trzech odrębnych postępowaniach z artykułu 258 Traktatu o funkcjonowaniu UE uznała, że polska reforma sądownictwa narusza prawo UE.

W 2018 r. TSUE wydał wyrok w sprawie *Associação Sindical dos Juizes Portugueses (ASJP)*²⁵⁰. Na mocy Artykułu 19(1) TUE państwa członkowskie ustanawiają środki niezbędne do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii. W wyroku ASJP Trybunał Sprawiedliwości podkreślił, że państwa członkowskie mają obowiązek „zapewnić skuteczną kontrolę sądową służącą zapewnieniu poszanowania prawa Unii”²⁵¹. Trybunał wyjaśnił, że posiada uprawnienia do oceny niezależności sądownictwa w poszczególnych państwach członkowskich²⁵².

W marcu 2018 roku Komisja Europejska wniosła do TSUE skargę przeciwko Polsce w związku z zapisami ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych²⁵³. KE twierdzi, że ustawa obniżająca wiek emerytalny sędziów i dająca Ministrowi Sprawiedliwości prawo do przedłużania okresu sprawowania urzędu przez sędziów, narusza prawo unijne. W dniu 8 kwietnia 2019 r. przed TSUE odbyła się rozprawa w sprawie (C-192-18)²⁵⁴. Podczas rozprawy KE wskazała, że ustawa nadaje Ministrowi Sprawiedliwości szerokie uprawnienia przedłużania kadencji poszczególnych sędziów, nie podając żadnych kryteriów ani uzasadnienia takiego przedłużenia. Zdaniem KE tak szerokie uprawnienia mogą posłużyć do wywierania wpływu na sądownictwo, co narusza prawo UE²⁵⁵. Przedstawiciel rządu polskiego stwierdził, że postępowanie o naruszenie prawa unijnego w tym przypadku stanowi nieuzasadnioną ingerencję Komisji Europejskiej w krajowy system sądownictwa²⁵⁶. W czasie opracowywania raportu sprawa nadal toczyła się przed TSUE.

We wrześniu 2018 r. Komisja Europejska skierowała do TSUE kolejną skargę, związaną z nową ustawą o Sądzie Najwyższym²⁵⁷. Komisja twierdzi, że ustawa zmieniająca wiek emerytalny sędziów i przerywająca ich kadencję narusza unijną zasadę nieusuwalności sędziów. Ustawa dała również Prezydentowi RP prawo do przedłużania okresu sprawowania urzędu przez sędziów, co Komisja uznaje za naruszenie zasady niezależności sądownictwa od władzy wykonawczej. W listopadzie 2018 r. Trybunał zastosował środek tymczasowy w postaci zawieszenia ustawy²⁵⁸. Wymusiło to na rządzie Polski odstąpienie od wprowadzonych wcześniej zmian w Sądzie Najwyższym.

Rzecznik Generalny Trybunału w opinii wydanej 11 kwietnia 2019 r. również stwierdził, że ustawa narusza prawo unijne²⁵⁹. 24 czerwca 2019 roku TSUE wydał wyrok, w którym potwierdził, że ustawa o Sądzie Najwyższym narusza prawo UE²⁶⁰.

3 kwietnia 2019 r. Komisja Europejska powiadomiła Polskę o wszczęciu kolejnego postępowania - w sprawie nowego systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów²⁶¹. KE wyraziła obawę, że nowe postępowania dyscyplinarne podważają niezawisłość polskich sędziów, ponieważ nie zapewnią im niezbędnej ochrony przed kontrolą polityczną, jak wymaga tego prawo UE. Polska została zobowiązana do odpowiedzi na te zarzuty w ciągu 2 miesięcy. W przypadku, gdy KE nie będzie usatysfakcjonowana odpowiedzią Polski, może skierować sprawę do TSUE, dając najpierw Polsce kolejną możliwość odniesienia się do swojej „uzasadnionej opinii”.

²⁴⁹ Rezolucje PE dotyczące Polski od kwietnia 2016 r. (http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0123_EN.html); wrzesień 2016 r. (http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0123_EN.html); listopad 2017 r. (http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0442_EN.html#def_1_1)

²⁵⁰ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=199682&doclang=EN>

²⁵¹ Wyrok sądu w sprawie C-64/16, 27 lutego 2018 r., par. 34, 40.

²⁵² Par. 43 wyroku.

²⁵³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.182.01.0014.01.ENG

²⁵⁴ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=202264&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2044028>

²⁵⁵ Artykuł 19 TUE. Szczegóły rozprawy (7 kwietnia 2019 r.): <http://eulawanalysis.blogspot.com/2019/04/does-poland-infringe-principle-of.html>

²⁵⁶ <https://oko.press/trybunal-sprawiedliwosci-ocenia-przepisy-ustawy-o-sadach-powszechnych/>

²⁵⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-5830_en.htm

²⁵⁸ Po wstępnym orzeczeniu środka w październiku 2018 r.

²⁵⁹ <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212921&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1947306>

²⁶⁰ <https://amnesty.org.pl/trybunal-sprawiedliwosci-ue-potepia-polskie-prawo-zmuszajace-sedziow-sadu-najwyzszego-do-wczesniejszego-przejscia-w-stan-spozynku/>

²⁶¹ Komunikat Komisji Europejskiej: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_en.htm

Reakcją polskiego rządu na postępowania na poziomie UE były między innymi groźby, że Polska zignoruje wyrok TSUE²⁶² i oświadczenia o braku właściwości TSUE do badania wewnętrznej struktury systemu sądownictwa w kraju członkowskim²⁶³. W odpowiedzi na komunikat o wszczęciu postępowania w sprawie postępowań dyscyplinarnych sędziów, Minister Sprawiedliwości nazwał sędziów „specjalną kastą”. Stwierdził również: „Chciałbym zapytać wiceprzewodniczącego KE, pana Timmermansa, czy standardy których chce bronić to te same standardy, które chronią kradnących sędziów i kryminalistów?”²⁶⁴.

Anonimowe konto na twitterze KastaWatch nazwało Rzecznika Generalnego TSUE „klownem grillującym Polskę”²⁶⁵; sugerując, że Prezes TSUE, Koen Lenaerts, jest uprzedzony do polskiego rządu, ponieważ wziął udział w Kongresie Prawników organizowanym przez Stowarzyszenie Sędziów Iustitia²⁶⁶. Ten sam argument został użyty 19 marca 2019 r. przez pełnomocnika polskiego Prokuratora Generalnego podczas rozprawy w TSUE²⁶⁷, który z tego powodu zażądał wyłączenia sędziego Lenaerts’a ze sprawy²⁶⁸.

²⁶² Wicepremier Jarosław Gowin w sierpniu 2018 r.: <http://wyborcza.pl/7,75398,23828743,gowin-rzad-zapewne-zignoruje-orzeczenie-trybunalu-sprawiedliwosci.html>

²⁶³ Minister Sprawiedliwości we wrześniu 2018 r.: <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1277302.ziobro-o-tsue.html>

²⁶⁴ <https://www.tvn24.pl/tvn24-news-in-english,157,m/polish-justice-minister-ziobro-comment-on-eu-infringement-procedure,924251.html>

²⁶⁵ <https://twitter.com/KastaWatch/status/1116276269090578432>

²⁶⁶ <https://twitter.com/KastaWatch/status/1115535686034186240>

²⁶⁷ Rozprawa w sprawie pytań prejudycjalnych Sądu Najwyższego, patrz: 4.3 Sąd Najwyższy.

²⁶⁸ <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/wniosek-o-wylaczenie-z-postepowania-prezesa-tsue-koena-lenaerts,919808.html>

8. REKOMENDACJE

Dla Rządu

w kwestii sądownictwa Rząd powinien:

- niezwłocznie zaprzestać uruchamiania postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom i prokuratorom wyłącznie z powodu korzystania przez nich z prawa do wolności wypowiedzi, z powodu wydawanych wyroków oraz innych zgodnych z prawem czynności bezpośrednio związanych z pełnionymi funkcjami.
- niezwłocznie podjąć konkretne działania przywracające i gwarantujące niezależność Sądu Najwyższego, naruszoną przez nowelizację ustawy o Sądzie Najwyższym, która weszła w życie w kwietniu 2018 roku.
- znowelizować ustawę o Sądzie Najwyższym, tak aby zapewnić jej zgodność z zasadą podziału władzy w funkcjonowaniu dwóch nowych izb Sądu Najwyższego: Dyscyplinarnej i Nadzwyczajnej.
- dokonać przeglądu nowego systemu postępowań dyscyplinarnych oraz zapewnić ich niezależność od rządu, w tym w szczególności od Ministra Sprawiedliwości.
- System postępowań dyscyplinarnych powinien zapewnić sędziom możliwość wykonywania obowiązków służbowych w sposób wolny od działań odwetowych i innych form nacisku, w tym politycznie motywowanych postępowań dyscyplinarnych, a także od nękania i zastraszania.
- znowelizować ustawę o Krajowej Radzie Sądownictwa, tak aby jej członkowie - sędziowie - wybierani byli przez innych przedstawicieli władzy sądowniczej, a nie władzy wykonawczej oraz/lub ustawodawczej.
- niezwłocznie umorzyć postępowania dyscyplinarne - zarówno będące na etapie czynności wyjaśniających, jak i po przedstawieniu zarzutów - prowadzone przeciwko sędziom z powodu treści wydawanych przez nich orzeczeń, korzystania z prawa do wolności wypowiedzi lub z powodu kierowanych do Trybunału Sprawiedliwości UE pytań prejudycjalnych.

w kwestii ścigania uczestników protestów Rząd powinien:

- zapewnić, że nikt nie będzie zatrzymany lub ścigany jedynie z powodu uczestnictwa w pokojowej demonstracji.
- zapewnić, że przeprowadzone zostaną skuteczne i bezstronne dochodzenia w sprawach dotyczących naruszeń praw oraz złego traktowania uczestników zgromadzeń, których dopuścili się funkcjonariusze porządku publicznego oraz zapewnić, że wszyscy winni takich czynów pociągnięci zostaną do odpowiedzialności.

w kwestii sprawy karnej Elżbiety Podleśnej Rząd powinien:

- zapewnić, że postępowanie prowadzone w sprawie Elżbiety Podleśnej za „obrazę uczuć religijnych” zostanie niezwłocznie umorzone, a Policja niezwłocznie zwróci Elżbiecie Podleśnej jej rzeczy osobiste oraz umożliwi jej realizację pokojowej działalności w sposób wolny od prześladowania i represji.

w kwestii obrońców praw człowieka Rząd powinien:

- publicznie uznać, jak istotną rolę odgrywają obrońcy praw człowieka, a zwłaszcza obrońcy praw kobiet oraz osoby promujące prawa kobiet oraz zapewnić im możliwość działania w środowisku wolnym od przemocy, nękania i dyskryminacji.
- powstrzymać się od stawiania zarzutów karnych, wszczynania innego rodzaju postępowań i stosowania środków administracyjnych przeciwko obrońcom praw człowieka i innym przedstawicielom społeczeństwa obywatelskiego w sytuacjach, gdy kroki te podejmowane są wyłącznie z powodu pokojowego korzystania z przysługujących im praw; rozpatrywać wszelkie skargi na nieprawidłowe zastosowanie prawa wobec uczestników zgromadzeń i obrońców praw człowieka.

Dla Komisji Europejskiej

Komisja Europejska powinna:

- konsekwentnie pociągać polski rząd do odpowiedzialności za naruszenia prawa UE, w tym w szczególności za:
 - naruszenie wartości godności ludzkiej, wolności, równości, praworządności i poszanowania praw człowieka wyrażonych w artykule 2 TUE;
 - niedopełnienie obowiązku ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem UE, zgodnie z artykułem 19 TUE oraz artykułem 47 Karty Praw Podstawowych.
- wobec braku skutecznych działań władz polskich w celu naprawienia nowego systemu postępowań dyscyplinarnych, tak aby zapewnić jego niezależność od władzy wykonawczej; zaskarżyć do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ustawy regulujące system postępowań dyscyplinarnych, tj. Prawo o ustroju sądów powszechnych; ustawę o Sądzie Najwyższym oraz ustawę o Krajowej Radzie Sądownictwa.

Dla państw członkowskich Unii Europejskiej

Państwa członkowskie Unii Europejskiej powinny:

- korzystać z możliwości dialogu z Polską w ramach mechanizmu określonego w artykule 7.1 TUE; wezwać rząd Polski do zastosowania się do zaleceń Komisji Europejskiej i zaprzestania działań mających na celu zastraszanie sędziów; domagać się od władz Polski zmiany regulacji o sądownictwie, tak aby przywrócić ich zgodność z podstawowymi wartościami UE wyrażonymi w Artykule 2 TUE.

Dla Parlamentu Europejskiego

Parlament Europejski powinien:

- konsekwentnie monitorować stan praworządności i praw podstawowych w Polsce.
- kontynuować wzywianie rządu Polski do zaprzestania naruszeń prawa UE i podstawowych wartości UE.
- rozliczać Komisję Europejską i Radę UE z działań podejmowanych wobec poważnych naruszeń podstawowych wartości UE, których dopuszczają się polskie władze.

**AMNESTY INTERNATIONAL
JEST GLOBALNYM RUCHEM
PRAW CZŁOWIEKA.
NIESPRAWIEDLIWOŚĆ
NA ŚWIECIE
TRAKTUJEMY OSOBIŚCIE.**

KONTAKT

amnesty@amnesty.org.pl

22 827 60 00

BĄDŹ NA BIEŻĄCO

[@amnestypolska](https://www.facebook.com/amnestypolska)

[@AmnestyPL](https://twitter.com/AmnestyPL)

POLSKA: WOLNE SĄDY, WOLNI LUDZIE

SĘDZIOWIE BRONIĄ SWOJEJ NIEZAWISŁOŚCI

Niezależne sądownictwo w Polsce jest zagrożone. Od końca 2015 roku rząd Polski przyjął i wdrożył szereg regulacji, które łączył wyraźny cel: ograniczenie niezależności sądownictwa. Został on osiągnięty poprzez upolitycznienie powoływania sędziów, wyposażenie Ministra Sprawiedliwości w wyłączne uprawnienie do powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów, wymuszone odejścia na emeryturę sędziów Sądu Najwyższego oraz przez wykorzystanie w walce politycznej postępowań dyscyplinarnych. Obecnie w Polsce rząd nagradza, dyscyplinuje, karze i ucisza sędziów i prokuratorów tak jak chce.

Raport opisuje szczegółowo w jaki sposób rząd uderza w sędziów, poddając ich postępowaniom dyscyplinarnym za wyroki, w których bronili praw człowieka; publiczne wyrażenie obaw związanych z działaniami rządu, mającymi na celu osłabienie niezależności sądownictwa; czy skierowanie pytań prejudycjalnych do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Sędziowie i prokuratorzy podejmują działania w celu obrony niezależności sądownictwa i prokuratury.

Raport dokumentuje również wspólną odpowiedź organizacji sędziowskich oraz poszczególnych sędziów na opisane formy nacisku, wyrażoną poprzez wzajemne wsparcie, akcje solidarnościowe oraz działania prawne.

„Nigdy wcześniej nie zabieraliśmy głosu. Teraz mówimy głośno... Tak, czujemy naciski, ale nie sądzę żebyśmy mieli zamilknąć” - komentuje sędzia Dorota Zabłudowska z Sądu Okręgowego w Gdańsku.